

गौमुखी गाउँपालिका, प्युठानको

लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

शुभकामना

यसै सन्दर्भमा खासगरी नेपालको संविधान, २०७२ प्रस्तावनमा नै लैङ्गिक विभेद अन्त्य गरी समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधार मा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसका साथै राज्यले नागरिकहरूका बीच उत्पत्ति, धर्म, वर्ण, जात, जाति, लिङ्ग, आर्थिक अवस्था, भाषा, क्षेत्र, वैचारिक आस्था वा यस्तै अन्य कुनै आधार मा भेदभाव गर्ने छैन भनी व्यवस्था गरी लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणको अधिकारलाई सुनिश्चित गरेको छ । यसरी नै **स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४** मा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (**लैससास**) सम्बन्धी तल दिए अनुसारका प्रावधानहरूको व्यवस्था गरेको छ ।

दोस्रो लहरको कोरोना भाइरसको दोस्रो भेरियन्टको कारण गर्नुपरेको बन्दाबन्दी, भौतिक दुरी कायम गर्नुपर्ने वाध्यात्मक अवस्था लगायतका प्रतिकूलताका बाध्यता रहे पनि लैंगिक उतरदायि प्ररिक्षणबाट आएको प्रतिफल र आगामि दिनमा लक्षित वर्गहरूको शशक्तिकरण गर्दै हरेक क्षेत्रमा उनीहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चितता गर्नेको लागि लैससास रणनीतिको आवश्यकता रहेको महशुस स्थानिय स्तरमा भएको हुदा जोखिक समयलाई धैर्यताका साथ कोरोना भाइरस नियन्त्रण तथा रोकथाम अभियानमा साथ दिदै समय अनुसार दुरि कायम गरि विभिन्न सरोकारवालाहरूसँगको छलफल एवं प्राप्त सल्लाह सुभावाका आधारमा तयार गरिएको लैससास रणनीति आजको आवश्यकता रहेको छ।

रणनीतिको सफल कार्यान्वयनका लागि राजनीतिक प्रतिबद्धता, इच्छाशक्ति र स्रोत साधनको परिचालन, समन्वय र जनचतेना अभिवृद्धि गरी गाउँपालिकाको हरेक विकास योजना, परियोजना तथा कार्यक्रमहरूमा **लैससासलाई** मुलप्रब्राहीकरण गर्ने सोच , ज्ञान र दक्षता भएका जनशक्तिको व्यवस्थापन, स्रोत साधनको परिचालन, अन्तर- निकाय समन्वय र सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाउने कार्यमा लाग्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु । यस रणनीतिको माध्यमबाट गाउँपालिका र मातहतका निकायहरूमा के कहाँ कस्तो कसरी लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणमैत्री वातावरण सिर्जना गर्ने कुराको जानकारी समेत सरल ढङ्गबाट प्राप्त हुने छ र यसमार्फत गाउँपालिकाले आगामी दिनमा स्थानीय तहको नीति,कानुन योजना कार्यक्रम सेवाप्रवाह र संस्थागत संरचनालाई लैससास रणनीति मार्फत लैससास मैत्री, संवेदनशील तथा उतरदायी बन्न सहयोग हुने छ भन्ने अपेक्षा सहित सस्थागत रूपमै लागु गर्ने कार्यमा सफलता मिल्ने विश्वास पनि लिएको छु ।

यो रणनीति तयार गर्ने क्रममा आफ्ना बहमूल्य सुभावहरूसहित निरन्तर सहयोग गर्नुहुने गाउँपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, कर्मचारीहरू, वडाबासीहरू, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, आमा समूह, युवा समूह, विज्ञ समूह, महिला अधिकारकर्मी तथा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा कार्यरत अन्य सबै सरोकारवालाहरू तथा परामर्शदाता सबैलाई बधाई तथा धन्यवाद दिदै यसलाई प्रकाशित गर्ने कार्यमा संलग्न सम्पूर्ण महानुभावहरूप्रति आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

अन्तमा, यस **लैससास रणनीति** तयार गर्न आर्थिक सहयोग गर्नुहुने प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान लुम्बिनी प्रदेश र बबई मिडिया तथा परामर्श सेन्टर प्रा.लि. बर्दिया प्रति गौमुखी गाउँपालिका हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

विष्णु कुमार गिरी
अध्यक्ष

शुभकामना

नेपालको संविधानको प्रस्तावनाले सबै प्रकारका लैङ्गिक विभेद अन्त्य गरी समानुपातिक समावेशी, समन्यायीक समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने परिकल्पना गरेको छ । राज्यले नागरिकहरूका बीच उत्पत्ति, धर्म, वर्ण, जात, जाति, लिङ्ग, आर्थिक अवस्था, भाषा, क्षेत्र, वैचारिक आस्था वा यस्तै अन्य कुनै आधारमा भेदभाव गर्ने छैन भनी व्यवस्था गरी लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणको अधिकारलाई सुनिश्चित गरेको छ । महिला र पुरुषबीच जैविक रूपमा रहेको भिन्नता र यसबाट सृजित असमनताका कारणले राज्यबाट समानताका आधारमा उपलब्ध गराईने सेवा, सुविधामा महिलाहरूको पहुँच अभिवृद्धि गर्न गौमुखी गाउँपालिकाले विकासका हरेक प्रयासहरूमा लैङ्गिक समानताको नीति अवलम्बन गर्दै आएतापनि लैङ्गिक असमानता नै समन्यायीक विकासको लागि प्रमुख बाधकको रूपमा रहेको छ ।

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति -२०७८ को प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरि उपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न गाउँपालिका क्षेत्र भित्र हुने हरेक विकासका प्रयासहरूलाई योजना तथा बजेट तर्जुमाको समयदेखि नै सेवा प्रवाहका नीति, कार्यविधि कार्यक्रमहरू र संरचनाहरूलाई लैङ्गिक सम्वेदीनशील हुने गरि तर्जुमा, अनुगमन र मुल्यांकन प्रणालीलाई नतिजामुखी बनाउन सहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छौं । हाम्रा हरेका नीति तथा कार्यशैलीहरूमा लैङ्गिक सम्वेदनशील दृष्टिकोण अवलम्बन गरि लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणलाई संस्थागत गर्न लैससास रणनीति कोशेदुङ्गा हुने अपेक्षा राखेको छु । रणनीति कार्यान्वयनको क्रममा प्राप्त पृष्ठपोषणका आधारमा रणनीतिलाई समयानुकुल परिमार्जन गर्दै लगिनेछ ।

यस रणनीतिको माध्यमबाट गाउँपालिका र मातहतका निकायहरूमा के कहाँ कस्तो कसरी लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणमैत्री वातावरण सिर्जना गर्ने कुराको जानकारी समेत सरल ढङ्गबाट प्राप्त हुने छ र यसमार्फत गाउँपालिकाले आगामी दिनमा स्थानीय तहको नीति, कानून योजना कार्यक्रम सेवाप्रवाह र संस्थागत संरचना लाई लैससास रणनीति मार्फत लैससास मैत्री, संवेदनशील तथा उत्तरदायी बन्न सहयोग हुने छ भन्ने अपेक्षा सहित संस्थागत रूपमै लागु गर्ने कार्यमा सफलता मिल्ने विश्वास पनि लिएको छु ।

तुल्सी सुनार
उपाध्यक्ष

शुभकामना

गौमुखी गाउँपालिका महिला, गरिव तथा वञ्चितिकरणमा परेका वर्गलाई विशेष प्राथमिकता दिई समन्यायमा आधारित विकासलाई आत्मसाथ गर्दै कार्यसम्पादन गरिइएको छ । “समृद्धि” हासिल गर्न विभेदरहित, समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्न लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरण तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरू पूरा गर्दै अगाडि बढिरहेको अवस्थामा स्थानीय सरकार पनि कटिबद्ध हुँदै आएको छ ।

स्थानीय तहमा योजना तर्जुमा गर्दा वा कुनै पनि परियोजना संचालन गर्दा ‘लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको ठूलो भूमिका रहेको हुन्छ । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति, रणनीति र कार्यविधि तयार भई कार्यन्वयनको चरणमा गए मात्रै दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्न सजिलो हुनेछ । स्थानीय स्तरको माग र आवश्यकतालाई ध्यानमा राखि गौमुखी गाउँपालिकाले संचालन गर्ने विभिन्न योजना तथा कार्यक्रमहरूका साथै यसको संरचनामा लैससाससँग सम्बन्धित विषयलाई सम्बोधन गर्दै आएको छ । थप क्रियाकलापहरूलाई एकीकृत रूपमा निर्माण गरी कार्यन्वयन गर्नका लागि आवश्यक मार्गदर्शन प्रदान गर्न “लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८” निर्माण भएको छ ।

यस रणनीतिको माध्यमबाट गाउँपालिका र मातहतका निकायहरूमा के, कहाँ, कस्तो, कसरी लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणमैत्री वातावरण सिर्जना गर्ने कुराको जानकारी समेत सरल ढङ्गबाट प्राप्त हुनेछ र यसमार्फत गाउँपालिकाले आगामी दिनमा स्थानीय तहको नीति, कानून योजना कार्यक्रम सेवाप्रवाह र संस्थागत संरचनालाई लैससास रणनीति मार्फत लैससास मैत्री, संवेदनशील तथा उत्तरदायी बन्ने र हरेक क्षेत्रमा उनीहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चितता गर्न थप टेवा सहयोग पुग्नेछ, भन्ने अपेक्षा सहित सस्थागत रूपमै लागु गर्ने कार्यमा सफलता मिल्ने विश्वास पनि लिएको छु ।

खुम बहादुर घर्ति
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

संक्षेपीकरणको सूची (Abbreviation)

आ.व. : आर्थिक वर्ष

गा.पा. : गाउँपालिका

न.पा. : नगरपालिका

जि.स.स. : जिल्ला समन्वयन समिति

रायोआ. : राष्ट्रिय योजना आयोग

वि.व्य.स. : विधालय व्यवस्थापन समिति

गैसस : गैर सरकारी संस्था

व.कि.मी. : वर्ग किलोमिटर

कोविड – १९ : नोवेल कोरोना भाइरस २०१९ (माहामारी)

लि. : लिटर

लैससास . : लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

हे. : हेक्टर

विषय सूची

परिच्छेद १ : लैससास रणनीतिको पृष्ठभूमि तथा विद्यमान अवस्था र औचित्य	१
१.१. पृष्ठभूमि :	१
१.२. गौमुखी गाउँपालिकाको परिचय :	१
१.३. गौमुखी गाउँपालिकाको लैससास रणनिति उद्देश्य, विधी तथा प्रक्रिया	१
१.४. लैससास परिभाषा - मुख्य शब्दावलीहरु	२
१. नाम र प्रारम्भ :	२
२. संक्षेपित शब्दावली र परिभाषा	२
२.१ गौमुखी गाउँपालिकाको वर्तमान अवस्था	४
२.२ लक्षित समूहहरुको नक्सांकन - बन्चितकरणमा परेका समुदायको अवस्था, तथ्य तथ्यांकहरु	४
२.३ सरोकारवालाहरुको विश्लेषण	५
२.४ गाउँपालिकाको लैससासको दृष्टिबाट सबल पक्ष र कमजोर पक्ष तथा अवसर	१
२.५ गाउँपालिका र बडागत रुपमा लैससासमा प्रमुख सवालहरु तथा प्राथमिकीकरण	१
२.६ पालिकाको आगामी लैससास रणनितिको लागी लक्षित कार्यक्षेत्रहरु	२
३.१ गाउँपालिकाको लैससास रणनितिका	३
३.२ रणनिति र कार्यनीति	४
३.३ प्रस्तावित लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनितिको कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजना	९
३.५ लैससास रणनीति कार्यान्वयनको लागी स्रोत परिचालन र रणनीति कार्यान्वयनका लागि आर्थिक, प्राविधिक, मानविय वा स्रोत २२	
३.६. लैससास रणनीति कार्यान्वयनको अनुगमन प्रणाली :	२३
३.७ लैससास रणनीति कार्यान्वयन सम्बन्धी सम्भाव्य जोखिम तथा न्यूनिकरणका उपायहरु :	२५
३.७ कानुनी व्यवस्था तथा पुनरावलोकन	२६
परिच्छेद ४ एकल तथा समूह केन्द्रित छलफल तथा अन्तर्वाताका लागि चेकलिस्ट/प्रश्नावली लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति गौमुखी गाउँपालिका	२७
१. एकल तथा समूह केन्द्रित छलफलको लागि :	२७
२. अन्तर्वाता (Key Informant Interview) का लागि :	२७
३. विषय केन्द्रित छलफल (Focus Group Discussion) का लागि :	२८

परिच्छेद १ : लैससास रणनीतिको पृष्ठभूमि तथा बिद्यमान अवस्था र औचित्य

१.१. पृष्ठभूमि :

नेपालको संविधानको प्रस्तावनाले लैङ्गिक बिभेद र सबै प्रकारका छुवाछुतको अन्त्य गरी आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प गरेको छ । महिलाको हक सम्बन्धी धाराले समान वंशीय अधिकार, सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी अधिकार, राज्यका सबै निकायमा सहभागिता हुने अधिकार, सम्पत्ति तथा पारिवारीक मामिला सम्बन्धी अधिकार, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक बिभेदको व्यवस्था गरेको छ ।

त्यसैगरी संविधानको भाग ३ मा उल्लेखित मौलीक हक अन्तर्गत धारा १८ मा समानताको हक, धारा २४ मा छुवाछुत तथा भेदभाव विरुद्धको हक, धारा २९ मा शोषण विरुद्धको हक, धारा ३८ मा महिलाको हक, धारा ३९ मा बालबालिकाको हक, धारा ४० मा दलितको हक, धारा ४१ मा जेष्ठ नागरीकको हकको व्यवस्था गरी लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणको अधिकारलाई सुनिश्चित गरेको छ । नेपालको संविधान बमोजिम जारी गरिएको राष्ट्रिय लैङ्गिक समानता नीति २०७७, सामाजिक समावेशीकरण नीति २०७८, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता स्थानीयकरण रणनीति २०७५, बालबालिका सम्बन्धी ऐन २०७५, मुलुकी देवानी (संहिता) २०७४ र मुलुकी अपराध (संहिता) २०७४, लगायतका राष्ट्रिय नीति तथा कानूनहरूले लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धमा निरोधात्मक तथा नियमनकारी प्रावधानहरूको व्यवस्था गरेको छ ।

यसरी नै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) सम्बन्धी तल दिए अनुसारका प्रावधानहरूको व्यवस्था गरेको छ । दिगो विकास लक्ष्य २०३० को लक्ष्य नं ५ ले लैङ्गिक समानता र लक्ष्य नं १६ ले दिगो विकासको लागि शान्तिपूर्ण तथा समावेशी समाजको प्रबर्द्धन गर्ने, सबैको न्यायमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने र सबै तहमा प्रभावकारी, जवाफदेहि र समावेशी संस्थाको स्थापना गर्ने विषय उल्लेख गरेको छ ।

१.२ गौमुखी गाउँपालिकाको परिचय :

२०७३ फाल्गुन २७ गते गाउँपालिका घोषणा भएको यस गौमुखी गाउँपालिकाले प्युठान जिल्लाको उत्तर-पूर्वी भागमा १३९.०४ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफल ओगटेको छ । अर्खा, रजवरा, पूजा, खुंग, लिवाङ र नारिकोट गा.वि.स. समेटेर बनेको छ । यस गाउँपालिकाको उत्तरमा बाग्लुङ, पश्चिमतिर नौबहिनी गाउँपालिका, दक्षिणमा भिमरुक गाउँपालिका र पूर्वमा गुल्मी जिल्ला रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा गौमुखी गुफा, भाँकिढुङ्गा, दियाल्लाचौर, बाइसमुल भरना, तामाखानी, इशनादेवी जस्ता धार्मिक, प्राकृतिक तथा पर्यटकीय स्थल रहेका छन् । गौमुखी गाउँपालिकाको जनसंख्याको आकडा हेर्दा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकामा ५३८० घरधुरी, ५६१६ परिवार संख्या र २६००० जनसंख्या रहेको छ । जसमध्ये महिलाको जनसंख्या १३९९४ (५३.८२ प्रतिशत) र पुरुषको जनसंख्या १२००६ (४६.१७ प्रतिशत) रहेको छ । जातजातिगत हिसावले मगर जातीको बाहुल्यता रहेको छ ।

१.३. गौमुखी गाउँपालिकाको लैससास रणनीति उद्देश्य, विधी तथा प्रक्रिया रणनीति तयारीका उद्देश्यहरु

क) स्थानीय तहहरूलाई लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणको महत्व र प्रकृतिका बारेमा छलफल तथा अभिमुखीकरण सञ्चालन गरिने छ ।

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

ख) संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार पारेको मार्गदर्शनका आधारमा सहभागितामूलक विधि तथा प्रकृयाहरु प्रयोग गरी स्थानीय तहहरुको लैङ्गिक समानता समस्याहरुको पहिचान गरिने छ ।

ग) सहभागितामूलक विधि र प्रकृया प्रयोग गरी पालिकाको लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरण रणनीति तयार पारिने छ ।

विधि र प्रकृयाहरु

पालिकाको समग्र सम्भावना तथा चुनौतीका क्षेत्रको विश्लेषणका साथै नेपालको संविधान, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण अन्तर्गतका ऐन, कानून तथा निर्देशिका, प्रदेश सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, स्थानीय सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, संघ तथा प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान अन्तर्गतका क्षमता विकास योजना तर्जुमा निर्देशिका तथा अन्य सम्बन्धित स्रोत सामग्रीको अध्ययन र नेपाल सरकारको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण निर्देशिका २०७७ संग सम्बन्धित विषय वस्तुका आधारमा समुह छलफल र अन्तरवार्ताको लागि प्रश्नावली तयार गरिएको हो ।

त्यस्तै गरि स्थानीय तहहरुलाई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको महत्व तथा कार्यान्वयन प्रकृयाका बारेमा छलफल गरि र कार्यशाला गोष्ठीमा स्थित सरोकारवालाहरूसँग संघिय संरचना अन्तर्गत स्थापित स्थानीय सरकारहरुले अवलम्बन गर्नुपर्ने लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका आवश्यकताका बारेमा छलफल प्रश्चात पालिकाको सवल पक्ष, सुधार गर्न पर्ने पक्ष र अवसर, चुनौतिहरुको विश्लेषण गरी भावी लक्ष्य उद्देश्यहरु सहितको कार्ययोजना तयार गाउँपालिका स्तरिय कार्यशाला यो रणनीति निर्माणको अर्को आधार हो ।

१.४ लैससास परिभाषा - मुख्य शब्दावलीहरु

स्थानीय सरकारद्वारा संचालन हुने योजना तथा कार्यक्रमलाई लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण मैत्री बनाउनका लागि र संवैधानिक एवम् कानूनी प्रावधान तथा राज्यले अन्तर्राष्ट्रिय तहमा व्यक्त गरेको प्रतिबद्धता अनुसार कार्य गर्न एवम् स्थानीय सरकार स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा भएको व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकासलाई प्रवर्द्धन गरी यसको स्थानीयकरण गर्न यो ५ वर्ष रणनीति तयार गरिएको हो।

१. नाम र प्रारम्भ :

यस रणनीतिको नाम लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता रणनीति २०७८ रहनेछ र यसको प्रारम्भ स्थानीय सरकाले स्वीकृति गरेको मिति देखि लागू हुनेछ ।

२. संक्षेपित शब्दावली र परिभाषा

क) “सामाजिक समावेशीकरण” भन्नाले अवसर तथा स्रोत साधन उपभोग गर्नबाट वञ्चित भई जोखिममा परेका र स्तरयुक्त आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक जीवनयापन गर्नबाट वञ्चित भई गरिवी तथा सामाजिक रुपमा वञ्चितकरणमा परेका समूहहरुलाई विकास निर्माण र कार्यसम्पादनका प्रकृयामा सहभागी

ख) “सामाजिक बञ्चितकरण” : लैङ्गिकता, जातजाती, धर्म, क्षेत्र, अपाङ्गता आदीको आधारमा व्यक्ति, वर्ग वा समुदायलाई सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक र राजनीतिक क्षेत्रमा पाखा वा किनारा लगाई आफ्नो

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

क्षमता अनुसार सहभागी हुने अवसर र त्यस्तो अवसरबाट प्राप्त हुन सक्ने लाभ र प्रतिफलबाट वञ्चित गराइनु हो ।

ग) “सामाजिक समावेशी सम्पर्क व्यक्ति” भन्नाले गौमुखी गाउँपालिकाका लैङ्गिक समानता तथा समावेशी विषय हेर्ने गरी सम्पर्क व्यक्तिको रूपमा तोकिएको कर्मचारीलाई सम्झनु पर्छ ।

घ) “सामाजिक समावेशी बजेट” भन्नाले विभिन्न जातजाती, क्षेत्र, वर्ग र समुदाय, अपांगता भएका व्यक्ति, बालबालीका तथा जेष्ठ नागरिकहरुको आवश्यकतालाई सहभागिमुलक ढंगले सम्बोधन गर्दै समग्र विकास प्रक्रियालाई निजहरु प्रति उत्तरदायि बनाउने उद्देश्यले गौमुखी गाउँपालिकाको तर्जुमा गरिने बजेट तथा कार्यक्रमलाई जनाउँछ । सामाजिक समावेशी लक्ष्यलाई केन्द्रमा राखेर सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी विश्लेषण गरी आर्थिक स्रोतको सुनिश्चितता र उपलब्धि को समतामुलक वितरण र उपभोग हुने गरी तर्जुमा गरिएको बजेट समेत सम्झनु पर्छ ।

ङ) लैङ्गिकता : कुनै पनि मानिस लिङ्गको आधारमा महिला वा पुरुष वा यौनिक तथा लैङ्गिक, अल्पसंख्यक कारण समाजद्वारा उनीहरुलाई दिइने विभेदपूर्ण कामको भूमिका, उनीहरु प्रति गर्ने विभेदपूर्ण सामाजिक व्यवहार र उनीहरुलाई हेर्न असमान दृष्टिकोण हो ।

च) लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण : गाउँपालिकाको कुनै पनि योजनाबद्ध कार्य, विद्यमान संरचनाहरु र सबै विषयगत क्षेत्रका कानुन, नीति नियम, कार्यक्रम कार्यन्वयनको, बजेट र सेवा प्रवाह तथा योजना तर्जुमाका हरेक क्षेत्र तथा तह र तप्कामा लैङ्गिक समानतालाई आन्तरिकीकरण गर्ने प्रक्रिया नै लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण हो ।

छ) लैङ्गिक समानता : समाज तथा राज्यको सबै अङ्ग र तहमा महिला र पुरुष बीच समान अवसर र समान लाभ हासिल गर्ने अवस्था वा वातावरण हुनु नै लैङ्गिक समानता हो ।

ज) लैङ्गिक संवेदनशिल : सेवा प्रवाह प्रक्रिया र नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका सबै चरणहरुमा महिला पुरुष र तेसो लिङ्गहरुका विशेष आवश्यकता र प्राकृतिक अवस्था अनुसार उनीहरुको सन्तुलित विकास, सार्वजनिक लाभ प्राप्तीको सुनिश्चितता र अधिकार प्राप्ती प्रति गम्भीर हुनु हो ।

झ) लैङ्गिक मैत्री : समाज वा राज्यको हरेक संरचना र नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका सबै चरणहरुमा महिला, पुरुष वा यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक विशेष आवश्यकताहरु सम्बोधनका लागि गरिने प्राथमिकपूर्ण व्यवहार हो ।

ञ) “खण्डीकृत तथ्याङ्क” भन्नाले महिला तथा पुरुष जातीय अल्पसंख्यक समुह, अपाङ्गता भएका एव एच.आई.भि.संक्रमित व्यक्ति तथा अन्य सीमान्तकरण परेका समुहहरुको तहगत तथ्याङ्कलाई सम्झनु पर्दछ ।

ट) “गरिबी नक्शाङ्कन” गरिबी नक्शाङ्कन भन्नाले एउटा निश्चित भू-भागमा बसो बास गर्ने घर परिवारको गरिबी र असमानताको स्थान केन्द्रित वितरण (Spatial Distribution) बारे थाहा पाउन प्रयोग गर्ने विधिलाई सम्झनुपर्दछ ।

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

ठ) “लक्षित वर्ग/समूह” भन्नाले आर्थिक रूपमा विपन्न वर्गका महिला एवं बालबालिका तथा आर्थिक र सामाजिक रूपमा पिछडिएका वर्गहरू (सबै जातजातिका विपन्न वर्गहरू, जेष्ठ नागरिक, यौनिक तथा लैङ्गिक, अल्पसंख्यक, आदिवासी जनजाति, मधेशी, दलित, मुस्लिम, पिछडिएको वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, अल्पसंख्यक तथा सीमान्तकृत समुह आदिको एवं नेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी तोकेका वर्ग एवं समुदाय सम्झनु पर्दछ ।

२.१ गौमुखी गाउँपालिकाको वर्तमान अवस्था

गौमुखी गाउँपालिकाले विपन्न परिवारको लागि जस्तापाता वितरण गर्ने कार्यक्रम निरन्तर चलिरहेको छ। गत आ.व. सम्ममा १५७६ घरपरिवारले आफ्नो घरको छाना जस्तापाताले छाडसकेका छन् । यसै कार्यक्रमको निरन्तरता स्वरूप यस वर्ष १९ घर परिवारलाई जस्ता पाता वितरण गरिएको छ । जसले हालसम्म कुल १५९५ जना घरपरिवार यसबाट लाभान्वित भएका छन्। यसबाट गरिव जनताको आवसमा सुधार भई गुणस्तरीय जीवनयापनमा सहयोग पुगेको छ र अझ महत्वपूर्ण कुरा त उनीहरूको सामाजिक हैसियत माथी उठेको छ । साथै गाउँपालिकालाई खरको छानामुक्त गाउँपालिका घोषणा गरिनेछ ।

गौमुखी गाउँपालिका मित्रका १० वटा विद्यालयका भवन निर्माण कार्य सम्पन्न गरिएको छ। यसबाट शैक्षिक क्रियाकलाप संचालन गर्न सहयोग पुगनुका साथै शैक्षिक वातावरण समेत सुधार हुनेछ । गाउँपालिकाभरिका सम्पूर्ण विद्यालयहरूमा कक्षा ५ सम्मका बालबालिकाहरूलाई दिवा खाजा कार्यक्रम राखिएको छ । यसबाट विद्यालयमा विद्यार्थीको उपस्थितिमा सुधार आएकोछ ।

महिला तथा बालबालिकातर्फ ३५ जना क वर्गका अपाङ्गहरूलाई फिल्टर वितरण, आमा समुहहरूलाई ७ वटा बेसार पिसानी मिल तथा ग वर्गका १२१ जना अपाङ्गहरूलाई लोकल कुखुरा वितरण गरिएको छ । साथै विभिन्न सचेतनामुलक कार्यक्रमहरू संचालन गरिएको छ । पुजा स्वास्थ्य चौकिमा निरन्तर चिकित्सकिय सेवा प्रदान गर्ने कार्यको निरन्तरता दिनको लागी एमविबिएस चिकित्सकलाई व्यवस्थापन गरिएको छ। यसबाट नियमित सेवा प्रदान हुनुका साथै महामारीको रूपमा फैलिएको कोभिड १९ रोगको उपचारमा समेत सहयोग हुनेछ । जेष्ठ नागरिक आखा स्क्रिनिङ तथा निशुल्क मोतिविन्दु अपरेशन १०४ जनालाई गरिएको छ। निशुल्क आयुर्वेद तथा एकिकृत स्वास्थ्य शिविर संचालन गरिएको छ। यस शिविरबाट १२३० जनाले स्वास्थ्य उपचार सेवा पाएका थिए ।

२.२ लक्षित समुहहरूको नक्सांकन - बन्चितकरणमा परेका समुदायको अवस्था, तथ्य तथ्यांकहरू

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार गौमुखी गाउँपालिकाको जनसंख्या २५,४२१ रहेको छ जसमध्ये पुरुष ४४.८३ प्रतिशत (११,३९५ जना) र महिला ५५.१७ प्रतिशत (१४,०२६ जना) रहेका छन् । मगर जातीको संख्या ३३.०६ प्रतिशत, दलित २३.१५ प्रतिशत छन् । त्यसैगरी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको संख्या ६६४ (२.६१ प्रतिशत), जस मध्ये ३५३ जना पुरुष र ३११ जना महिला छन् भने विधुवा भएका व्यक्तिहरूको संख्या ९१५ (३.६० प्रतिशत) रहेको छ । जनजाती र दलितको बाहुल्यता रहेको र आर्थिक सामाजिक हिसावले यिनै समुदाय पछाडी परेकोले गर्दा शिक्षण संस्थाहरूको विकास भएपनि सबै जातजाती, लिंग र वर्ग समुदायका बालबालिकाको समान रूपले विद्यालय भर्ना हुन सकेको छैन र विद्यालय भर्ना भएकाहरू मध्ये पनि विचैमा विद्यालय छोड्ने प्रवृत्ति अझैपनि कम हुन नसकेको देखिन्छ । गाउँपालिकाबाट लैङ्गिक समानता तथा समावेशी विकास लगायत गरिवी न्यूनीकरण क्षेत्रमा केही सकारात्मक प्रयासहरू अवलम्बन गरिए पनि यसको प्रभावकारीता र निरन्तरताका लागि नीतिगत व्यवस्था सहित विकास प्रक्रिया थालनी गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

२.३ सरोकारवालाहरुको विश्लेषण

सरोकारवाला निकायहरु

विभिन्न राजनैतिक दलहरु, गाँउपालिका, गाँउ शिक्षा समिति, वडा कार्यालय, वडा समिति, जिल्ला समन्वयन समिति, प्रदेश र केन्द्र सरकार, स्वास्थ्य संस्थाहरु, विधालयहरु,वालक्लवहरु, महिला संञ्जालहरु, आमा समुहहरु,रेडक्रस, स्काउट, गा.पा.विपत व्यवस्थापन समिति, टोल विकास संस्थाहरु, विभिन्न धार्मिक तथा सामुदायिक संघ संस्थाहरु, अपाङ्ग महासंघ गा.पा. समिति, सरकारी संस्थाहरु, बैक तथा वित्तीय संस्थाहरु,इलाका प्रहरी चौकी,उद्योग वाणिज्य संघ (गा.पा. स्तरिय),यातायात व्यवसायी संघ (गा.पा. स्तरिय),होटेल व्यवसायी संघ (गा.पा. स्तरिय),सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति

सरोकारवाला निकायहरुका उपलब्ध सेवाहरु वा कार्यक्रम

गाउँपालिकाको सम्पूर्ण विकास योजना तथा कार्यक्रमलाई लैससास उत्तरदायी र दिगो बनाउन आर्थिक श्रोतको सुनिश्चता, उपलब्धीको समतामूलक वितरण र उपयोगी बनाउने कार्यमा उल्लेखित सरोकारवाला निकायहरुको महत्वपुर्ण भुमिका रहेका छन् । केन्द्र सरकारबाट प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत युवा स्वरोजगार कार्यक्रम, भौतिक संरचना निर्माण गर्दा लैससास मैत्रि (जस्तै किशोरी मैत्री) बनाइएको छ । प्रदेश सरकारबाट लैससास परिक्षणको शुरुवात आ.ब. २०७६/०७७ देखि लागु गरिएको छ भने अरु विभिन्न समुह, सन्जाल अन्य सरोकारवाला निकायबाट समन्वय र सहकार्य भएता पनि उलेखिनिय उपलब्धी हेर्दा लैङ्गिक उत्तरदायि योजना तथा बजेट निर्माण कम नै छ । आगामि दिनमा लैङ्गिक उत्तरदायि योजना तथा बजेट निर्माणमा विशेष छलफल गरि अगाडि जानु पर्ने हुन्छ

२.४ गाउँपालिकाको लैससासको दृष्टिबाट सवल पक्ष, कमजोर पक्ष तथा अवसर र चुनौति

गाउँपालिकाबाट लैङ्गिक समानता तथा समावेशी विकास लगायत गरिवी न्यूनीकरण क्षेत्रमा केही सकारात्मक प्रयासहरु अवलम्बन गरिएका छन् । यसलाई प्रभावकारीता र निरन्तरताका लागि नीतिगत व्यवस्था सहित विकास प्रक्रिया थालनी गाउँपालिकामा सुरु गरिएको छ।

सवल पक्ष	कमजोर पक्ष	अवसर	चुनौतिहरु
क.महिला तथा बालबालिका शाखाबाट सेवा प्रदान, ख.लैङ्गिक हिंसा न्यूनीकरणको लागि सेफ हाउस सञ्चालन,	क) संघिय सरकारले तय गरेका लैससास सम्बन्धी नीति तथा कानूनको स्थानीयकरण गरी कार्यान्वयन गरिरहदा प्रयाप्त बजेट विनियोजन हुदा आवश्यकता अनुसार लक्षित वर्गहरुका लागि सोचे जति कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिएको छैन ।	क) लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी जारी गरिएका राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय कानून तथा नीतिगत व्यवस्थाको स्थानीयकरण गर्न सकिने ।	लक्षित व्यक्ति, समुदायको अवस्था विश्लेषण र आवश्यकता पहिँचानको आधारमा वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम निर्माण नहुदा स्थानीय स्रोत, साधन र विकास प्रक्रियामा लक्षित वर्गको पर्याप्त पहुँच हुन,
ग.महिला तथा पुरुषको लागि भिन्दा भिन्दै शौचालय,पालिकाको केन्द्रमा स्तनपान कक्ष,	ख) नीति, रणनिति तथा कार्यक्रमको व्यवस्था नहुदा विकास प्रक्रियामा उनीहरुको सहज पहुँच पुग्न कठिनाई ।	ख) राज्य पुनर्संरचना अनुरूप तीन तहको सरकार मध्ये जनताबाट सबैभन्दा निकट रहेको स्थानीय सरकारले कानुनी अधिकार सहित जिम्मेवारी पाएकोले स्थानीय आवश्यकता अनुरूप नीतिगत व्यवस्था गरी लागु गर्न सक्ने ।	
घ.प्रत्येक विध्यालयमा सेनीटरी प्याड बितरण,एकल पुरुष भत्ताको व्यवस्था,	ग) स्वास्थ्य संस्था तथा वडा कार्यलयहरुमा भौतिक संरचना लैससास मैत्रि तथा मापदण्ड अनुसार नरहेको ।	ग) गाउँपालिकाको वार्षिक योजना तथा बजेट विनियोजन गर्दा महिला, बालबालिका, दलित लगायत लक्षित वर्गको उत्थान तथा विकासका लागि योजना तथा बजेट छुट्याउने परिपाटीको विकास भएकोले नीतिगत व्यवस्था गरी संस्थागत गर्न सकिने ।	
ड."क" वर्गको अपाङ्गता भएका ५ जना व्यक्तीहरुलाई कृतिम खुट्टा उपलब्ध गराईएको छ। ६."ग" वर्गको अपाङ्ग भत्ता बितरण,पालिका स्तरिय तथा वडा स्तरिय	घ) पालिका भित्र प्रयाप्त जनशक्तिको अभाव भएको कारणले पनि निर्माण गरिएका नितिहरुलाई सम्बन्धित नागरीकहरुमा सुचना तथा जानकारी हुन नसक्नु ।	घ) महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका तथा वञ्चितकरणमा परेका व्यक्ति तथा समुदायको उत्थान र सशक्तिकरणका लागि संरचना निर्माण साथै संस्थागत विकास तर्फ सकारात्मक	

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनिति २०७८

महिला सञ्जाल, ज्येष्ठ नागरिक सञ्जाल, बाल सञ्जाल र अपाङ्ग सञ्जालको स्थापना,		प्रयासहरुको थालनी हुनु ।	
च.महिला तथा बालबालिका हिंसा न्युनीकरणको लागि सचेतना कार्यक्रम,	ड) विपन्न, जोखिममा परेका, महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको खण्डित तथ्याङ्कको अद्यावधिक गरी व्यवस्थापन नहुदा लक्षित वर्ग समुदायका आवश्यकताले प्राथमिकता पाउन कठिनाई ।	ड) स्थानीय तहमा क्रियाशिल विभिन्न संजाल र गैरसरकारी संस्थाबाट लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका सवालहरु सम्बोधनका लागि निरन्तर बहस तथा पैरवी गर्नुका साथै स्थानीय सरकारसंग नियमित सहकार्य हुनु ।	
छ.विपन्न समुदायको बालबालिकाको लागि पोशाक वितरण,	च)गाउँपालीकाको वार्षिक योजना तथा कार्यक्रममा लैससास दृष्टिकोणबाट नहुदा मूल्यांकनमा आवद्ध गर्न नसकिएको ।	च) विभिन्न संचार माध्यमबाट लैससाससंग सम्बन्धीत सवालहरु उठान गर्ने र सम्बोधनका लागि सम्बन्धीत सरोकारवालाको ध्यानाकर्षण गर्ने कार्यले निरन्तरता पाउनु ।	
ज.ज्येष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम, अपाङ्ग तथा ज्येष्ठ नागरिक परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम,	छ) सशक्तिकरण र क्षमता विकासका कार्यक्रमले प्राथमिकता नपाउदा लक्षित वर्गको जिवनस्तरमा अपेक्षाकृत सुधार आउन कठिनाई ।	छ) लैससासमैत्री शासन व्यवस्था र व्यवहार अवलम्बनका लागि विभिन्न सरोकारवालाबाट क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रममा सहयोग बढेको छ ।	
झ.विपन्न समुदायको लागि स्वास्थ्य विमाको व्यवस्था,			
ञ. विपन्न समुदायको लागि विद्युत मिटर बक्स वितरण,छुवाछुत न्युनीकरणको लागि सहभोज कार्यक्रम,विवाद निरुपणको लागि मेलमिलाप कर्ताको व्यवस्थाको थालनी भएको छ।			
ट.महिला तथा बालबालिका शाखाबाट सेवा प्रदान र लैङ्गिक हिंसा न्युनीकरणको लागि सेफ हाउस सञ्चालन,			

२.५ गाउँपालिका र वडागत रुपमा लैससासमा प्रमुख सवालहरु तथा प्राथमिकीकरण

प्रमुख सवालहरु

- क) घर-परिवार लगायत समुदाय तहका सामाजिक अनौपचारिक संयन्त्रहरु देखि सार्वजनिक औपचारिक निकायहरुमा समेत लैङ्गिक विभेद, सामाजिक असमानता र सामाजिक वञ्चितिकरणको अवस्था विद्यमान छ ।
- ख) संघिय सरकारले तय गरेका लैससास सम्बन्धी नीति तथा कानुनको स्थानीयकरण गरी कार्यान्वयन गर्न ढिलाई गरिनुले लैङ्गिक विभेद, सामाजिक असमानता र पछाडिपन घट्न सकेको छैन ।
- ग) गाउँपालिकाको वार्षिक योजना तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक सवाल तथा सामाजिक समावेशीकरणका विषयले प्राथमिकता पाउन सकेको छैन ।
- घ) विपन्न, जोखिममा परेका, महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको खण्डित तथा अद्यावधिक गरी व्यवस्थापन नहुदा लक्षित वर्ग समुदायका आवश्यकताले प्राथमिकता पाउन सकेका छैनन् ।
- ङ) लक्षित व्यक्ति, समुदायको अवस्था विश्लेषण र आवश्यकता पहिँचानको आधारमा वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम निर्माण नहुदा स्थानीय स्रोत, साधन र विकास प्रक्रियामा लक्षित वर्गको पर्याप्त पहुँच हुन सकेको छैन ।
- च) स्थानीय तहमा सिमान्तकृत समुदायलाई मूलप्रवाहीकरण गर्नका लागि छुट्टै नीति तथा कार्यक्रमको व्यवस्था नहुदा विकास प्रक्रियामा उनीहरुको सहज पहुँच पुग्न सकेको छैन ।
- छ) लैङ्गिक उत्तरदायि योजना तथा बजेट निर्माण नहुनु र सहभागितामूलक योजना कार्यान्वयन तथा अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणाली प्रभावकारी नहुदा सिमान्तकृत वर्ग समुदायलाई विकासको मूलप्रवाहमा ल्याउन सकिएको छैन ।
- ज) लक्षित वर्गको उत्थान, सशक्तिकरण र क्षमता विकासका कार्यक्रमले प्राथमिकता नपाउदा उनीहरुको जिवनस्तरमा अपेक्षाकृत सुधार आउन सकेको छैन ।

सवालका विषयलाई प्राथमिकीकरण

गाउँपालिका तहमा महिला, तथा गरीब र बहिष्करणमा परेका समुदायले भोगेका समस्या र सवालहरुको पहिँचान तथा लेखाजोखा गरि नीतिगत ब्यस्थाहरु, संस्थागत प्रणाली तथा संरचनाहरु, कार्य वातावरण र सांस्कृतिक, योजना, बजेट, पहुँचयुक्त अवसर, सेवामुलक कार्य, अनुगमन, मूल्यांकन र अनुसन्धान गरि लक्षित वर्ग/समूहको सवाल र समस्या पहिँचान गरि, उनीहरुलाई समान अवसर दिई सवाल र समस्याको सम्बोधन गरि उनीहरुको समग्र गाउँपालिकाको विकास प्रक्रियामा मुलप्रवाहिकरण गरिनेछ ।

क) सबै वडा तहमा गठन भएका महिला, बालबालिका, दलित, जनजाति, अपाङ्ग, जेष्ठ नागरिकको आ-आफ्नो सञ्जालहरु परिचालन गरी लक्षित वर्गहरुको उत्थान तथा सशक्तिकरण सम्बन्धी सवालहरुमा बस्तीस्तरबाट माग भएका योजना र कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न नियमित बजेट विनियोजन गरिने छ ।

ख) लैङ्गिक हिंसा पिडितहरु, जोखिममा रहेका असहाय एवं हेरचाह बिहीन बालबालिका र असहाय तथा हेरचाह बिहीन जेष्ठ नागरिकहरुको संरक्षणकालागि स्थानीय तहमा सेवा केन्द्रको ब्यस्थापन सम्बन्धी

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

नियमित बजेट विनियोजन गर्नुको साथै लैङ्गिक हिंसा पीडितहरूका लागि हिंसा पीडित संरक्षण कोष, बाल उद्धार कोष र जेष्ठ नागरीक संरक्षण कोषको स्थापना गरी परिचालन गरिने छ ।

ग) गाउँपालिकाको सबै सेवाप्रदायक निकायहरूले कूल कार्यक्रम बजेटका केहि प्रतिशत रकम महिला, बालबालिका र पछाडि पारिएको समुदाय जीविकोपार्जन र सशक्तिकरण कार्यक्रमहरूमा नियमित लगानी गर्न सुनिश्चित गरिने छ ।

घ) युवाहरूमा उच्चमशिलताको विकास मार्फत स्वरोजगार बनाई ब्यवसायिक उत्पादन तर्फ आकर्षित बनाउन नगरपालिकाबाट युवा लक्षित कार्यक्रमहरूमा निश्चित प्रतिशत बजेट विनियोजन गरिनेछ ।

ङ) किशोर किशोरीहरूको विकास र विभिन्न दुर्व्यवहार विरुद्ध वकालत गर्न सक्ने क्षमता विकासका लागि किशोर किशोरी लक्षित कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

२.६ पालिकाको आगामी लैससास रणनितिको लागी लक्षित कार्यक्षेत्रहरू

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) सम्बन्धी तोकिएको प्रावधानहरूको व्यवस्था अनुरूप पालिकाको आगामी लैससास रणनितिको कार्यक्षेत्र निर्धारण गरिएको हुन्छ।

१. मूलप्रवाहिकरणः

गाउँपालिका तहमा महिला, गरीब तथा गरीब र बहिष्करणमा परेका समुदायले भोगेका समस्या र सवालहरूको पहिचान तथा लेखजोखा गरि नीतिगत ब्यस्थाहरू, संस्थागत प्रणाली तथा संरचनाहरू, कार्य वातावरण र संस्कृतिक, योजना, बजेट, पहुचयुक्त अवसर, सेवामुलक कार्य, अनुगमन, मूल्यांकन र अनुसन्धान गरि लक्षित वर्ग/समूहको सवाल र समस्या पहिचान गरि, उनीहरूलाई समान अवसर दिई सवाल र समस्याको सम्बोधन गरि उनीहरूको समग्र पालिकाको विकास प्रक्रियामा मुलप्रवाहिकरण गरिनेछ ।

२ आर्थिक, सामाजिक र राजनितिक समावेशीकरण तथा सहजिकरणः

क) लक्षित वर्ग/समूहका विकासका अवसर श्रोत र साधनमा पहुँच अर्थपूर्ण सहभागिता गराइ उनीहरूलाई सवल बनाई आर्थिक, सामाजिक र राजनितिक समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण गरिनेछ।

ख) सामाजिक संरक्षण र सुरक्षा विशेषगरि बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपांगता आदिको लागि सामाजिक संरक्षण तथा सुरक्षा प्रदान गर्ने रणनीति लिई सामाजिक संरक्षण र सुरक्षा सम्बन्धि कार्यक्रमहरू लागु गर्दै लैजानेछ ।

ग) हाल कोभिड-१९ को संक्रमण सुरु भए पश्चात बढेको विभिन्न खालका लैङ्गिक हिंसा तथा घरेलु हिंसालाई ध्यानमा राख्दै स्थानीय जनप्रतिनिधिहरू लगायत सम्बन्धित सबै सरोकारवालाहरूलाई यसबारे सचेतना फैलाउने खालका कार्यक्रमहरू संचालन गर्दै क्षमता विकास गरिनेछ ।

३ समन्वय, सहकार्य र सहजिकरणः

क) लैससास सम्बन्धी नीति तथा योजना निर्माण र सोको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न केन्द्र, प्रदेश, विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति र स्थानीय सरकार आदिसंग समन्वय, सहकार्य र सहजिकरण गरिनेछ ।

४ अनुगमन तथा मूल्यांकन:

गाउँपालिका सबै कार्यक्रम, योजना र आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससास दृष्टिकोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै जानेछ।

३.१ गाउँपालिकाको लैससास रणनीतिका

परिदृश्य : लैङ्गिक समानता र सामाजिक न्यायमा आधारित भेदभावमुक्त लैङ्गिक मैत्री, समावेशी, समतामूलक, समृद्ध र न्यायपूर्ण गाउँपालिका निर्माण गर्ने।

ध्येय : लैससास सम्बन्धित समाजमा विद्यमान मुल्य, मान्यता, संस्कार र व्यवहारमा परिवर्तन ल्याउने

लैससास रणनीतिको लक्ष्य : सुशासनमा आधारित स्थानीय शासन प्रणालीको विकास गरी समग्र विकास प्रक्रियामा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको मूलप्रवाहीकरण गर्ने।

लैससास रणनीतिको मुख्य उद्देश्य : यस रणनीतिको मुख्य उद्देश्य स्थानीय सरकारले गर्ने सम्पूर्ण विकास योजना तथा कार्यक्रमलाई लैससास उत्तरदायी र दिगो बनाउन आर्थिक श्रोतको सुनिश्चता, उपलब्धीको समतामूलक वितरण र उपयोगी बनाउने रहेको छ।

१ गाउँपालिकाको नितिगत,संस्थागत संरचना र कार्यक्रमहरूमा लक्षित वर्ग, समुहको नेतृत्व क्षमता विकास गरी निर्णायक तहमा पहुँच बृद्धि र सबै जात, जातीको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गराई लैगिक अन्तरहरूको प्रभावलाई सम्बोधन गर्दै लैगिक मूलप्रवाहीकरण र सशक्तिकरण गर्दै लैजाने।

२ समाजमा विद्यमान लैङ्गिक विभेद, सामाजिक असमानता, लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा, बाल विवाह विरुद्ध निरोधात्मक अभियान तथा सामाजिक जागरण मार्फत न्यायमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने।

३ लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण र लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट मार्फत गाउँपालिकाको स्थानीय स्रोत तथा लाभहरूको न्यायोचित वितरण प्रणाली र लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी उत्तरदायी योजना तथा बजेट निर्माण कार्यलाई संस्थागत गर्ने।

४.लैससास सम्बन्धी नीति निर्माण तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न केन्द्र, प्रदेश, विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति, र गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सबै सरकारी, नीजि तथा गैरसरकारी संघ संस्थाको शासन प्रणाली र सेवा प्रवाहमा लैङ्गिक सवेदनशिलता अभिवृद्धि गर्न विपन्न तथा बञ्चितमा परेका व्यक्ति, समुदायको स्वरोजगारका अवसरमा लैङ्गिक प्रतिनिधित्व र समावेशी पहुँच सुनिश्चित गरी आर्थिक शसक्तिकरण गर्ने निरन्तर समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने।

५ गाउँपालिकाको निति निर्माण तथा निर्णायक तहमा लैससास दृष्टिकोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै सहभागिता सुनिश्चित गर्न नीतिगत व्यवस्था लागू गर्ने।

लैससास रणनीतिको औचित्यता :

यस रणनीतिको औचित्य गाउँपालिकाको लैससास अवधारणा अनुसार संस्थागत संरचना एवं व्यवस्थापन सुदृढ गर्ने र गाउँपालिकाको सम्पूर्ण विकास योजना तथा कार्यक्रमलाई लैससास उत्तरदायी र दिगो बनाउने आर्थिक श्रोतको सुनिश्चता, उपलब्धीको समतामूलक वितरण र उपयोगी बनाउने रहेको छ। त्यस्तै गरेर योजना तर्जुमा प्रकृत्यालाई बढी सहभागितामूलक बनाउने सेवा प्रवाहलाई नागरिक मैत्री बनाउन, सेवा प्रवाहलाई लैङ्गिक, समावेशी र विपन्न एवं पछाडि परेको वर्ग प्रति बढी जवाफदेही बनाउन,

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

संविधानद्वारा प्रदत्त हकहरूको कार्यान्वयन गर्न तथा समानुपातिक समावेशीरण आधारमा राज्य संरचनाका सबै अङ्गहरूमा महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मजदुर, किसान, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, पिछडिएका वर्ग र क्षेत्र सबैलाई सहभागी गराउने संवैधानिक व्यवस्था गरिएको परिप्रेक्ष्यमा सामाजिक विविधता बीचको असमानता, सामाजिक बञ्चितकरणका कारण सामाजिक समुहको विकास सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको पहुँचको अन्तरलाई न्यून गर्नुपर्ने भएकोले,

माथि उल्लेखित समस्या र चुनौतिलाई सम्बोधन गर्ने गरी केन्द्रिय र प्रदेश सरकारबाट जारी भएका **लसैसास** सम्बन्धि विभिन्न नीति, कार्यविधि, निर्देशिका आदिलाई स्थापित संरचनाहरू मार्फत कार्यान्वयन गरि अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रिया र स्थानीय तहको कार्य सम्पादनमा **लसैसास** सवोधन गर्ने गरी **लसैसास** अवधारणा सँग नीतिगत र कार्यगत परिपूरक र सामन्जस्यता ल्याउन आवश्यक भएकोले,

गाउँपालिकाबाट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने सबै नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिकोणबाट विश्लेषण गरी विपेश गरी महिला, दलित तथा पिछडिएका वर्गको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र सांस्कृतिक अवस्थामा सुधार गर्नुपर्ने भएकाले,

महिला उपर हुने सबै किसिमका हिंसा तथा भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि, वेइजिङ्ग घोषणा र २०३० सम्मको लागि तयगरिएको दिगो विकासका लक्ष्यहरूको कार्यान्वयन प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरि गाउँपालिका तथा यस अन्तर्गतका संरचना, कार्यक्रम, योजना, बजेट तथा आयोजनाको प्रत्येक चरणमा **लसैसास**लाई योजनाबद्ध रूपमा मूलप्रवाहीकरण तथा स्थानीयकरण यथाशीघ्र गर्दै लैजान र एकरूपता कायम गर्नु पर्ने भएकोले,

लसैसास रणनीतिको मूल्यमान्यताहरू

संविधानद्वारा प्रदत्त हकहरूको कार्यान्वयन गर्न तथा समानुपातिक समावेशीका आधारमा राज्य संरचनाका सबै अङ्गहरूमा लक्षित वर्ग, समुहको अवसर, पहुँच र स्रोत साधनको उपयोगको अन्तरलाई न्यून गर्न आवश्यक रहेको छ । यसरीनै लसैसासका मुद्दाहरूलाई केन्द्रिय सरकारले नीतिगत तथा कानूनी सुधार गर्दै लगिरहेको सन्दर्भमा स्थानीय सरकारद्वारा संचालन हुने योजना तथा कार्यक्रमलाई लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण मैत्री बनाउनका लागि र संवैधानिक एवम् कानूनी प्रावधान तथा राज्यले अन्तर्राष्ट्रिय तहमा व्यक्त गरेको प्रतिबद्धता अनुसार कार्य गर्न एवम् स्थानीय सरकार स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा भएको व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकासलाई प्रवर्द्धन गरी यसको स्थानीयकरण गर्न यो लसैसास रणनीतिको महत्व छ।

३.२ रणनीति र कार्यनीति

गौमुखी गाउँपालिकाको लसैसास नीतिले निर्दिष्ट गरे अनुरूप स्थानीय तहका समग्र संरचना र विकासका योजना तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण मैत्री कार्यप्रणालीको विकास गरी संस्थागत गर्दै आएको छ, भने आगामि वर्षहरू लसैसास रणनीतिले निर्दिष्ट गरे बमोजिम गाउँपालिकाको दिर्घकालिन योजना तथा कार्यक्रमलाई लसैसासमैत्री बनाइनेछ । विद्यमान सकारात्मक उपलब्धीलाई संस्थागत गरी विपन्न एवं वञ्चित व्यक्ति, समुदायले सामाना गर्नु परेका लैङ्गिक विभेद, जातीय विभेद, गलत सामाजिक अभ्यास तथा कुरीति विरुद्ध रणनीति तथा कार्यनीति बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।

गाउँपालिकाको लैससास नीतिले निर्दिष्ट गरेका प्रमुख नीतिलाई पूर्ण रूपले अवलम्बन गर्नका लागि विभिन्न रणनीति तथा कार्यनीति तय गरिनुपर्ने हुन्छ।

लैङ्गिक समानता र सामाजिक न्यायमा आधारित समुद्ध गाउँपालिका निर्माण गर्ने परिकल्पनालाई साकार पार्न गौम'खी गाउँपालिकाले निम्न बमोजिमका लैससास सम्बन्धी प्रमुख रणनीतिहरू र कार्यनीति तय गरेको छ :

रणनीति १. (उद्देश्य १ सग सम्बन्धित)

गाउँपालिकाको विद्यमान नीति तथा कानूनहरूको पुनरावलोकन गरी सुधारउन्मुख अभ्यासद्वारा लैङ्गिक तथा सामाजिक विभेदयुक्त संरचनागत अवरोध हटाउने ।

कार्यनीति (रणनीति १ सग सम्बन्धित)

१.१ गाउँपालिकाको आवधिक एवं वार्षिक योजना, विद्यमान नीति, निर्देशिका र कार्यविधिको अध्ययन तथा विश्लेषण गरी लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सुनिश्चित हुनेगरी परिमार्जन र संशोधन गर्ने

१.२. लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण र लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट मार्फत स्थानीय सरकारको संस्थागत संरचना र कार्यक्रमहरूमा लैससास मूलप्रवाहिकरण गर्दै लैजाने ।

१.३ लैससासबारे राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक संस्थागत संरचना, सचेतिकरण तथा क्षमता विकास गर्ने ।

१.४. लैससास नीति तय गरि नीतिले निर्दिष्ट गरे बमोजिम रणनीति र कार्यनीति कार्यान्वयन गर्न लैससास कार्यान्वयन कार्यविधि वा कार्यान्वयन निर्देशिका बनाई लागु गर्ने ।

१.५. प्रत्येक वर्ष सबै वडाको योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा योजनाको हरेक चरणहरूमा बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, यौनिक अल्पसंख्यक, महिला, आदिवासी जनजाति, मधेशी, दलित, मुस्लिम, पछाडि पारिएको/परेको वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, अल्पसंख्यक आदिको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरि उनीहरूको चाहना तथा आवश्यकता अनुसार योजना तर्जुमागरि कार्यान्वयन गर्ने।

१.६ महिलाको घरायसी कार्यबोझ कम गरी उत्पादनशिल कार्यमा सहभागिता बढाउन परिवार तहमा प्रोत्साहन तथा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालन गर्ने

१.७. लैङ्गिक विभेद, हानीकारक सामाजिक मुल्य मान्यता र गलत सामाजिक अभ्यास, उमेर समूहका आधारमा गरिने विभेद, जातीय छुवाछुत, र असमानता र बाल विवाह विरुद्ध समुदाय तहमा सचेतना सम्बन्धी अभियान संचालन गर्ने।

१.८. सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण, लैससास सम्बन्धि मापन र परीक्षण लगायतका संयन्त्रलाई कार्यान्वयन गरी संस्थागत गर्ने ।

१.९. गाउँपालिकामा कार्यरत सबै सरोकारवाला निकायलाई लैससास रणनीति सम्बन्धमा अभिमूखिकरण गरी कार्यान्वयन गर्न निर्देशन गर्ने ।

१.१०. वडा तथा समुदाय तहसम्म लैससास रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि अभिमूखिकरण मार्फत स्पष्ट निर्देशन गर्ने ।

१.११. वैदेशिक रोजगारीमा गएका, यौनजन्य हिंसा वा जोखिममा पेरका महिला श्रमिकको पुनस्थापना र संरक्षण तथा पुनस्थापना सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

रणनीति २. (उद्देश्य २ सग सम्बन्धित)

संरक्षणकारी व्यवस्था र निरोधात्मक उपायहरू मार्फत लैङ्गिक विभेदमा आधारित हिंसा तथा दुरव्यवहार विरुद्ध सचेतना अभिवृद्धि गरी न्यायमा पहुँच बढाउने ।

कार्यनीति (रणनीति २ सग सम्बन्धित)

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

- २.१. लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा तथा यौनजन्य दुरव्यवहार, जातीय विभेद वा छुवाछुत, र गलत सामाजिक अभ्यास वा हानिकारक मुल्य मान्यता बिरुद्ध व्यापक सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरी हिंसा वा दुरव्यवहार बिरुद्ध वकालत तथा प्रतिकार गर्न सक्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- २.२ गाउँपालिका र यसक्षेत्र भित्रका सबै सरकारी निकाय तथा संघसंस्थामा गुनासो सुनुवाइ संयन्त्रको व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने ।
- २.३ विपन्न वर्गका महिलाको कार्यबोझ घटाउने किसिमका कार्यक्रमहरू जस्तै : खाने पानी, वैकल्पिक उर्जा, सौर्य उर्जा, सुधारिएको चुलो, गोबर ग्यास, खाद्य प्रशोधन आदि सञ्चालन गर्ने ।
- २.४ लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा, बाल हिंसा लगायत सबै प्रकारका विभेद बिरुद्ध सुन्य सहनशिलता अलम्वन गर्न आचारसंहिता बनाई लागु गर्ने र हिंसा पिडित महिला, किशोरीको लागि मापदण्ड तयार गरी अल्पकालिन संरक्षणको व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने।
- २.५ कृषिमा आधारित सीपमूलक तालिम तथा सीप विकास गर्ने जस्तै : कृषिजन्य लघु-उद्योगहरूको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन, जैविक कृषि ब्यवसाय, ब्यवसायीक तरकारी तथा फलफूल खेती विकास, हाट बजार ब्यवस्थापन तथा प्रबर्द्धन कार्यक्रम लगायत विपन्न तथा एकल महिला र अन्य सीमान्तकृत समुहहरूको आय बृद्धि गर्न प्रत्यक्ष सघाउ पुग्ने किसिमका तालिम तथा सीपहरू र अन्य कृषि, पशु विकास, तथा सहकारी बारे विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- २.६ विशेष हेरचाहको आवश्यकता भएका बालबालिका र जेष्ठ नागरीकको संरक्षणका लागि बैकल्पीक हेरचाहको ब्यवस्था सुनिश्चित गर्ने ।
- २.७ गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीको कार्य विवरणमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धमा संवेदनशिलता अपनाउनु पर्ने विषयहरू समावेश गर्ने ।
- २.८ गाउँपालिकाका कर्मचारी र जनप्रतिनिधीलाई लैससास नीतिको बारेमा अभिमूखिकरण गराई लैससासमैत्री कार्यप्रणाली र कार्यव्यवहार अपनाउन सजक बनाउने ।
- २.९ लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा सार्वजनिक तथा कार्यस्थालमा हुने यौनजन्य दुरव्यवहार र हिंसा बिरुद्ध कानुनी प्रावधान बारे व्यापक प्रचार प्रसार तथा समुदाय तहमा व्यापक जानकारी गराई न्यायमा पहुँच बढाउने ।
- २.१० प्राकृतिक विपद, महामारी तथा जोखिमबाट प्रत्यक्ष प्रभावित तथा पिडित महिला र बालबालिका र जेष्ठनागरीकहरूको संरक्षण तथा पुनस्थापना सम्बन्धमा कार्ययोजना बनाइ लागु गर्ने ।
- २.११ बैदेशिक श्रमबजारमा गई हिंसा र शोषणको जोखिममा परेका वा स्वदेशमै पनि घरेलु कामदार तथा विभिन्न सार्वजनिक निकायमा कार्यरत कामदार महिला, किशोरी वा बालबालिकाहरू माथि भएको हिंसा, दुरव्यवहार वा शोषणको जोखिमबाट उद्धार तथा पुनस्थापनाका लागि मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।
- २.१२ लैङ्गिक हिंसा मुक्त वडा हुदै हिंसा मुक्त गाउँपालिका घोषणा गर्न स्थानीय तहको कार्ययोजना बनाई लागु गर्ने, गराउने।

रणनीति ३ (उदेश्य ३ सग सम्बन्धित)

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीमैत्री संयन्त्र निर्माण र न्यायोचीत बितरण प्रणालीलाई संस्थागत गर्ने ।

कार्यनिति (रणनिति ३ सग सम्बन्धित)

३.१ लक्षित वर्ग/समूहको आर्थिक, सामाजिक, राजनितिक र सार्वजनिक जिवनमा अर्थपूर्ण सहभागिता, पहुँच तथा नियन्त्रणमा बृद्धि गर्ने नीति लिई समावेशिकरण तथा सहजिकरण गर्ने ।

३.२ नियमित सेवा प्रवाहलाई लैससासमैत्री बनाउन गाउँपालिकामा लैससास इकाई/शाखा स्थापना गर्ने ।

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनिति २०७८

- ३.३. गाउँपालिकाको लैससास इकाई/शाखामा काम गर्नका लागि लैससास सम्पर्क व्यक्ति नियुक्त गर्ने ।
- ३.४. महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखालाई व्यवस्थीत बनाई परिचालन गर्ने ।
- ३.५. सामाजिक सुरक्षा तथा गरिविनिवारण सम्बन्धि स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड, विनियम, अध्ययन अनुसन्धान गर्ने
- ३.६. गाउँपालिकाका संयन्त्र र यसक्षेत्र भित्रका सबै सरकारी निकाय तथा संघसंस्थामा लैङ्गिक मैत्री शौचालय र स्तनपान कक्षको व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने ।
- ३.७. गाउँपालिका र यसक्षेत्र अन्तर्गतका प्रत्येक सरकारी, गैरसरकारी संस्था एवं निजिक्षेत्रबाट सञ्चालित योजना तथा कार्यक्रमको लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी परीक्षण (GESI Audit) गर्ने, गराउने ।
- ३.८. गाउँपालिका लगायत यसक्षेत्र भित्र कार्यरत सेवाप्रदायक संस्थाबाट संचालीत योजना तथा कार्यक्रमको सार्वजनिक सुनुवाई र जनलेखा परीक्षण गर्ने कार्यलाई संस्थागत गर्ने ।
- ३.९. नियमित सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रममा लक्षित व्यक्ति समुदायको सहभागिता सुनिश्चित गरी संचालित योजना तथा बजेटका बारेमा सार्वजनिक गर्ने ।
- ३.१०. सामाजिक सुरक्षा तथा गरिविनिवारण सम्बन्धि स्थानीय नीति, कानुन, मापदण्ड, विनियम, अध्ययन अनुसन्धान
- ३.११. लक्षित वर्ग /समुह सम्बन्धी स्थानीय योजना, कार्यक्रम, स्रोत परिचालन र सेवा सुविधामा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी पहुँच सुनिश्चितताका लागि न्यायोचीत बितरण प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।
- ३.१२. सामाजिक सुरक्षाको कार्यान्वयनको लागि संघ प्रदेश र स्थानीय संघ संस्थाहरु संग सम्पर्क, समन्वय र सहकार्य
- ३.१३. सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धि स्थानीय तथ्याङ्क र सुचना व्यवस्थापन, गरीब परिवार पहिचान सम्बन्धी स्थानीय सर्वेक्षण, सुचना व्यवस्थापन र नियमन गर्ने।
- ३.१४. स्थानीय सुरक्षा योजना र व्यवस्थापन लैङ्गिक मैत्री, बालमैत्री, अपांगमैत्री, जेष्ठ नागरीकमैत्री संरचना निर्माण र सवेदनशिल कार्य व्यवहारका लागि मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।
- ३.१५. सामान्यतया ५० भन्दा बढी घरधुरी भएका वडामा महिला, वञ्चित तथा दलित वर्गको लैङ्गिक तथा समावेशी सहभागीता सुनिश्चित गर्दै टोल समिति गठन गरी परिचालन गर्ने ।
- ३.१६. महिला, बालबालिका अपांग, जेष्ठनागरीक, दलित लगायतका वञ्चित वर्गको प्रत्यक्ष पहुँच र क्षमता विकासका लागि उनीहरुको सञ्जाल गठन गरी परिचालन गर्ने।
- ३.१७. खण्डीकृत तथ्यांकलाई कम्प्युटरकृत गर्ने।

रणनीति ४. (उद्देश्य ४ सग सम्बन्धित)

उद्यमशिलता बिकास गरी विपन्न तथा पछाडी पारिएका र वञ्चित व्यक्ति, समुदायको जिविकोपार्जनमा सुधार गर्ने ।

कार्यनिति (रणनीति ४ सग सम्बन्धित)

- ४.१. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका महिला, एकल महिला, हिंसा पिडित, अपांग, विपन्न लगायत वञ्चित व्यक्ति, समुदायलाई लक्षित गर्दै कृषि र पशुपालन सम्बन्धी प्राविधिक सिप तथा क्षमता बिकास तालीम प्रदान गरी प्राविधिक जनशक्ति तयार गर्ने
- ४.२. स्थानीय स्रोत तथा कृषि र पशुपालन सम्बन्धी योजना तर्जुमा र बजेट विनियोजन गरी रोजगारीका अवसर सृजना गर्ने ।
- ४.३. आदिवासी जनजाति तथा दलित वर्गको जीविकोपार्जनमा सुधार ल्याउन स्थानीय श्रोत र सेवामा आधारित परम्परागत पेशाको परिमार्जन र सुधार गर्ने ।
- ४.४. विपन्न एवं वञ्चित व्यक्ति, समुदायको आर्थिक सामाजिक सशक्तिकरण सम्बन्धी वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट सुनिश्चित गर्ने ।

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

४.५. वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा सामाजिक रूपले पछाडी पारिएका एवं विपन्न र बञ्चित समुदायको सहभागिता बढाउन क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।

४.६. प्राकृतिक स्रोत, उर्वर जमिनको आधारमा कृषि तथा पशुपालन र वनस्पतिमा आधारीत साना उद्योग स्थापना र संचालन गर्न लक्षित व्यक्ति समुदायलाई आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने ।

रणनीति ५ (उद्देश्य ५ सग सम्बन्धित)

विपन्न तथा पछाडी पारिएका र बञ्चित व्यक्ति, समुदायको नेतृत्व विकास क्षमता अभिवृद्धि गरी निर्णायक तहमा प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्ने अनुगमन तथा मूल्यांकन संयन्त्र लैससास मैत्रि हुनुपर्ने।

कार्यनिति (रणनीति ५ सग सम्बन्धित)

५.१ गाउँपालीकाको सबै नीति निर्माण, योजना र आयोजना तथा कार्यक्रम प्रभावकारी कार्यान्वयन प्रत्येक चरणमा लैससास दृष्कोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै लैजाने ।

५.२.स्थानीय महिला, एकल महिला, अपांग, यौनिक अल्पसंख्यक, दलित लगायत पछाडी पारिएका व्यक्ति, समुदायको नेतृत्व क्षमता विकासका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

५.३.स्थानीय तहमा हाल निर्णायक भूमिकामा रहेका महिला, दलित तथा बञ्चित समुदायका व्यक्तिको नेतृत्व बहन क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्ने,

५.४.स्थानीय महिला, दलित लगायत बञ्चित व्यक्ति समुदायलाई नेतृत्व क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गरी निर्णायक भूमिका बहन गर्न सक्ने क्षमताको विकास गर्ने ।

५.५.योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन चरणमा लक्षित व्यक्ति वा समुदायको लैङ्गिक तथा समावेशी प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्ने, गराउने ।

५.६.उपभोक्ता समितिको मुख्य निर्णायक पद क्रमश अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्ष मध्ये कुनै एक पदमा सुनिश्चित गरिएको न्यूनतम एक महिला रहने व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।

५.७.गाउँपालिका तहमा गठन भएका लक्षित व्यक्ति, समुदायका सञ्जाललाई क्षमता विकास सम्बन्धी तालीम मार्फत योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सक्रिय सहभागिता वृद्धि गर्ने ।

५.८.लैङ्गिक तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरुबीच कार्यगत अनुगमन संयन्त्र (संजाल) बनेछ।

५.९.लैङ्गिक समावेशी विकासका असर अनुगमनको लागि प्रभावकारी कार्यनीति तथा पद्धति हुनेछ र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट सिकेका पाठहरु कार्यक्रम वा योजना तयार गर्दा समावेश गर्ने गरिन्छ।

३.३ प्रस्तावित लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको कार्यन्वयनको लागि कार्ययोजना

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को धारा ११, उपधारा २, बुँदा ७ को उपबुँदा २ द्वारा प्रदत्त अधिकारको प्रयोग गरी गाउँपालिकाको लागि यो ५ वर्षे “लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति, २०७८” तयार गरिएको हो ।

रणनीति, कार्यक्रम तथा प्रमाणीकरणका आधारहरू:

उद्देश्यहरू	कार्यक्रमहरू	जिम्मेबारी निकाय	समय अवधि	लक्षित वर्ग /समूह
<p>उद्देश्य.१. गाउँपालिकाको नितिगत, संस्थागत संरचना र कार्यक्रमहरूमा लक्षित वर्ग, समूहको नेतृत्व क्षमता विकास गरी निर्णायक तहमा पहुँच बृद्धि र सबै जात, जातीको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गराई लैगिक अन्तरहरूको प्रभावलाई सम्बोधन गर्दै लैगिक मूलप्रवाहिकरण र सशक्तिकरण गर्दै लैजाने।</p>	<p>१.गाउँपालिकाको आवधिक एवं वार्षिक योजना, विद्यमान नीति, निर्देशिका र कार्यविधिको अध्ययन तथा विश्लेषण गरी लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सुनिश्चित हुनेगरी परिमार्जन र संशोधन गर्ने ।</p> <p>२.नेपालको संविधान लगायत राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय कानूनद्वारा प्रदान गरिएको लैङ्गिक समानता र समावेशी प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्न समुदाय तहमा क्षमता विकास र सचेतिकरणका अभियान संचालन गर्ने</p> <p>३.सबै वडाको लैससास सम्बन्धि खण्डीकृत तथ्याङ्क संकलन गरि अध्यावधिक गर्ने र सबै वडाको पार्श्वचित्र बनाउने ।</p> <p>४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अवस्थालाई मानव अधिकार को रूपमा मान्यता दिई उनीहरूका लागि बनेका सबै नीतिहरूमा लैससासको आयामलाई प्रणालीगत रूपमा समावेश गर्ने ।</p> <p>५. प्रत्येक वर्ष सबै वडाको योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा योजनाको</p>	गाउँपालिका, वडा कार्यलय	१-३ वर्ष	<p>१ लक्षित वर्ग/समूहका (खण्डीकृत तथ्याङ्क भित्र समावेश गरिएका वर्गहरू)</p> <p>२. लक्षित वर्ग/समूहका</p> <p>३. जोखिम र जोखिम-उन्मुख तथा सीमान्तकृत परिवार र समूहहरूको वास्तविक तथ्याङ्क</p> <p>४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वैठक, उपस्थिति</p> <p>५. बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, यौनिक अल्पसंख्यक, महिला, आदिवासी जनजाति, मधेशी, दलित, मुस्लिम,</p>

	<p>हरेक चरणहरूमा लक्षित वर्ग/समूहका अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरि उनीहरूको चाहना तथा आवश्यकता अनुसार योजना तर्जुमागरि कार्यान्वयन गर्ने ।</p> <p>६.गाउँपालिका भित्र कार्यरत सबै सामाजिक संघ संस्थामा लैससास रणनीति बनाउन उत्प्रेरित गर्ने र सबै वडालाई सुरक्षित र मर्यादित बनाउने।</p> <p>७.गाउँपालिका र सबै वडा कार्यलयहरूमा महिलाको विशेष अवस्थालाई सम्बोधन गर्दै संरचनाहरूको व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>८.लैससास नीति तय गरि नीतिले निर्दिष्ट गरे बमोजिम रणनीति र कार्यनीति कार्यान्वयन गर्न लैससास कार्यान्वयन कार्यविधि वा कार्यान्वयन निर्देशिका बनाई लागु गर्ने।</p> <p>९.स्थानीय तहका महिला तथा समावेशी समूहबाट निवाचित भएका समेत जनप्रतिनिधिहरू र पालिकामा कार्यरत कर्मचारीलाई नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन, अन्तर सरकार वित्त व्यवस्थापन ऐन, कर्मचारी समायोजन ऐन, मुलुकी संहिताहरू, विषयगत कानुनहरू, पालिकाले जारी गरेका कानुनहरू र अन्तः प्रचलित महत्वपूर्ण कानुनको बारेमा अभिमुखीकरण गर्ने ।</p> <p>१०. सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण, लैससास सम्बन्धि मापन र परीक्षण लगायतका संयन्त्रलाई कार्यान्वयन गरी संस्थागत गर्ने</p> <p>११.वैदेशिक रोजगारीमा गएका, यौनजन्य हिंसा वा जोखिममा पेरका</p>			<p>पछाडि पारिएको/परेको वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति,अल्पसंख्यक</p> <p>६. क्षेत्रगत लैससास रणनीति निर्माण ।</p> <p>७.स्तनपान कक्ष, शिशु स्याहार कक्ष</p> <p>८.लैससास नीति, रणनीति,कार्यनीति,कार्यान्वयन निर्देशिका।</p> <p>९.निवाचित जनप्रतिनिधिहरू र पालिकामा कार्यरत कर्मचारीलाई</p> <p>१०.लक्षित वर्ग /समूह उपस्थिती पुस्तिका आदि</p> <p>११.श्रमिकको पुनस्थापना र संरक्षण तथा पुनस्थापना सम्बन्धी योजना र कार्यक्रम संचालन गरेको प्रतिवेदन</p>
--	---	--	--	---

	महिला श्रमिकको पुनस्थापना र संरक्षण तथा पुनस्थापना सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्ने।			र रेकर्ड ।
उद्देश्य. २. समाजमा विद्यमान लैङ्गिक विभेद, सामाजिक असमानता, लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा, बाल विवाह विरुद्ध निरोधात्मक अभियान तथा सामाजिक जागरण मार्फत न्यायमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।	१. छुवाछुत, सामाजिक कुरीति, अन्धविश्वास, लैङ्गिक विभेद र हिंसाका घटनाहरूसँग सम्बन्धित उजुरी दर्ता किताब र यस सम्बन्धि गा.पा.को नीति,रणनिति तथा कार्यविधिहरु निमार्ण । २. लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा, बाल हिंसा लगायत सबै प्रकारका विभेद विरुद्ध सुन्य सहनशिलता अलम्बन गर्न आचारसंहिता बनाई लागु गर्ने । र हिंसा पिडित महिला, किशोरीको लागि मापदण्ड तयार गरी अल्पकालिन संरक्षणको व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने। ३. गाउँपालिका र यसक्षेत्र भित्रका सबै सरकारी निकाय तथा संघसंस्थामा गुनासो सुनुवाइ संयन्त्रको व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने । ४. समाजमा रहेको विभेदकारी सामाजिक मूल्य-मान्यता र व्यवहारहरूलाई परिवर्तन गर्ने खालका जनचतेनामूलक क्रियाकलाप तथा अभियानहरू सञ्चालन गर्ने । ५. आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएका समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक उत्थानमा लगानी गर्ने । ६. विपन्न वर्गका महिलाको कार्यबोझ घटाउने किसिमका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । ७. कृषिमा आधारित सीपमूलक तालिम तथा सीप विकास गर्ने विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	गाउँपालिका, वडा कार्यालय	१-५ वर्ष	१. गा.पा.को नीति,रणनिति तथा कार्यविधिहरु र कार्यान्वयन योजनाको प्रति । २. आचारसंहिता प्रतिलिपि ३. गुनासो सुनुवाइ संयन्त्रको व्यवस्था भएको ४. जनचतेनामूलक क्रियाकलाप तथा अभियानहरू सञ्चालन प्रतिवेदन । ५. महिला, विपन्न तथा एकल महिला, बाल-बालिका, युवा, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक तथा अन्य ६. विपन्न वर्गका महिला

	<p>८. सहकारी र फाइनेन्स कम्पनी जस्ता संस्थाबाट लक्षित वर्ग/समूहका व्यक्तिहरूलाई सर्वसूलभ व्याजदर मा सहूलियत ऋण दिने साथै सामाजिक उत्तरदायि प्रयोग गरि स्वरोजगारको वातावरण श्रृजना गर्ने ।</p> <p>९. वडाका सबै उपभोक्ता समितिहरू तथा संरचनाहरूमा महिला (कम्तिमा ३३%), लक्षित वर्ग/समूहका निर्णायक पद क्रमश अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्ष मध्ये कुनै एक पदमा सहभागिता सुनिश्चित गरिएको न्यूनतम एक महिला रहने व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।</p> <p>१०.लैङ्गिक हिंसा मुक्त वडा हुदै हिंसा मुक्त गाउँपालिका घोषणा गर्न स्थानीय तहको कार्ययोजना बनाई लागु गर्ने, गराउने ।</p>			<p>७. विपन्न तथा एकल महिला र अन्य सीमान्तकृत समूहहरू</p> <p>८. एकल महिला, दलित तथा विपन्न वर्गका व्यक्तिहरू</p> <p>९.महिला (कम्तिमा ३३%),दलित तथा अन्य सीमान्तकृत समूहहरू</p> <p>१०.लैङ्गिक हिंसा मुक्त वडा, गाउँपालिका</p>
<p>उद्देश्य.३. लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण र लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट मार्फत गाउँपालिकाको स्थानीय स्रोत तथा लाभहरूको न्यायोचीत वितरण प्रणाली र लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी उत्तरदायी योजना तथा बजेट निर्माण कार्यलाई संस्थागत गर्ने ।</p>	<p>१.गाउँपालिकाको लैससास इकाई/शाखा स्थापना गर्ने ।</p> <p>२.गाउँपालिकाको लैससास इकाई/शाखामा काम गर्नका लागि लैससास सम्पर्क व्यक्ति नियुक्त गर्ने ।</p> <p>३.महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखालाई ब्यवस्थीत बनाई परिचालन गर्ने ।</p> <p>४.गाउँपालिकाको भित्रका सबै पूर्वाधार तथा सामाजिक संरचनालाई लैङ्गिकमैत्री, जेष्ठ,नागरिक मैत्री, अपाङ्ग मैत्री र बालबालिका मैत्री बनाउने ।</p> <p>५.गाउँपालिकाको र यसक्षेत्र अन्तर्गतका प्रत्येक सरकारी, गैरसरकारी</p>	गाउँपालिका, वडाकार्यलय	१-५ वर्ष	<p>१.लैससास इकाई /शाखा स्थापना भएको</p> <p>२.लैससास सम्पर्क व्यक्ति नियुक्त प्रत्रको प्रतिलिपि।</p> <p>३.महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक</p> <p>४.सबै पूर्वाधार तथा सामाजिक संरचनालाई लैससास मैत्रि बनेका ।</p> <p>५. लक्षितवर्ग/समूहका</p>

	<p>संस्था एवं निजिक्षेत्रबाट सञ्चालित योजना तथा कार्यक्रमको लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी परीक्षण (GESI Audit) गर्ने, गराउने</p> <p>६.स्थानीय स्रोत र सेवा सुविधामा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी पहुँच सुनिश्चितताका लागि न्यायोचित वितरण प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।</p>			<p>६. न्यायोचित वितरण प्रणाली अवलम्बन गर्ने कार्यविधि प्रतिलिपि र प्रतिवेदनहरु ।</p>
<p>उद्देश्य.४ लैससास सम्बन्धी नीति निर्माण तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न केन्द्र, प्रदेश, विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति, र गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सबै सरकारी, निजि तथा गैरसरकारी संघ संस्थाको शासन प्रणाली र सेवा प्रवाहमा लैङ्गिक सवेदनशिलता अभिवृद्धि गर्न विपन्न तथा बञ्चितमा परेका व्यक्ति, समुदायको स्वरोजगारका अवसर मा लैङ्गिक प्रतिनिधित्व र समावेशी पहुँच सुनिश्चित गरी आर्थिक शसक्तिकरण गर्ने निरन्तर समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने</p>	<p>१. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका लक्षित वर्गलाई लक्षित गर्दै कृषि र पशुपालन सम्बन्धी प्राविधिक सिप तथा क्षमता विकास तालीम प्रदान गरी प्राविधिक जनशक्ति तयार गर्ने ।</p> <p>२.स्थानीय स्रोत तथा कृषि र पशुपालन सम्बन्धी योजना तर्जुमा र बजेट विनियोजन गरी रोजगारीका अवसर सृजना गर्ने ।</p> <p>३.जीविकोपार्जनमा सुधार ल्याउन स्थानीय स्रोत र सेवामा आधारित परम्परागत पेशाको परिमार्जन र सुधार गर्ने ।</p> <p>४.आर्थिक सामाजिक सशक्तिकरण सम्बन्धी वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट सुनिश्चित गर्ने ।</p> <p>५. क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।</p> <p>६.प्राकृतिक स्रोत, उर्वर जमिनको आधारमा कृषि तथा पशुपालन र बनस्पतिमा आधारित साना उद्योग स्थापना र संचालन गर्न लक्षित व्यक्ति समुदायलाई आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने ।</p>	<p>गाउँपालिका , वडाकार्यलय</p>	<p>१-५ वर्ष</p>	<p>१. महिला, एकल महिला, हिंसा पिडित, अपांग, विपन्न लगायत बञ्चित व्यक्ति, समुदाय।</p> <p>२. लक्षित वर्ग /समुह</p> <p>३.आदिवासी जनजाति तथा दलित वर्ग</p> <p>४.विपन्न एवं बञ्चित व्यक्ति,</p> <p>५. क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु संचालन गरिएका प्रतिवेदनहरु ।</p> <p>६ लक्षित वर्ग /समुह (खण्डीकृत तथ्याङ्क भित्र समावेश गरिएका वर्गहरु)</p>

<p>उद्देश्य.५. गाउँपालिकाको निति निर्माण तथा निर्णायक तहमा लैससास दृष्टिकोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै सहभागिता सुनिश्चित गर्न नीतिगत व्यवस्था लागु गर्ने।</p>	<p>१. नेतृत्व क्षमता विकासका कार्यक्रम संचालन गर्ने । २.स्थानीय तहमा हाल निर्णायक भूमिकामा रहेका लक्षित वर्ग /समुहका व्यक्तिको नेतृत्व बहन क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्ने, ३.गाउँपालिका तहमा गठन भएका लक्षित व्यक्ति, समुदायका सञ्जाललाई क्षमता विकास सम्बन्धी तालीम मार्फत योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सक्रिय सहभागिता बृद्धि गर्ने । ४.लैङ्गिक तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरुबीच कार्यगत अनुगमन संयन्त्र (संजाल) बनेछ। ५.लैङ्गिक विकासका असर अनुगमनको लागि प्रभावकारी नीति तथा पद्धति बनाउने। अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट सिकेका पाठहरु कार्यक्रम वा योजना तयार गर्दा समावेश गर्ने गरिन्छ।</p>	<p>गाउँपालिका , वडाकार्यलय</p>	<p>१-५ वर्ष</p>	<p>१.महिला,एकल महिला, अपांग,यौनिकअल्पसंख्यक, दलित लगायत पछाडी पारिएका व्यक्ति, २. महिला, दलित तथा बञ्चित समुदायका व्यक्ति ३.सञ्जाललाई क्षमता विकास ४. अनुगमन संयन्त्र (संजाल) नामावली, कार्यविधि आदि ५.लक्षित वर्ग/ समुह</p>
---	---	------------------------------------	-----------------	---

३.४. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको कार्यान्वयन पद्धती

लैससास रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन सकेमा मात्र गाउँपालिकाको शासन पद्धती, सेवा प्रवाह र कार्यप्रणालीलाई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीमैत्री बनाउन सकिन्छ । गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधी र कार्यरत सबै कर्मचारीलाई लैससास रणनीतिको महत्व र कार्यान्वयन प्रक्रिया सम्बन्धी अभिमूखिकरण मार्फत प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न निर्देशन गरिनेछ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र क्रियाशिल सबै निकायहरुहरुको लैससासको क्षेत्रमा गर्नुपर्ने कार्यभूमिका निर्धारण गरी प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सबै सरोकारवाला बिच नियमित समन्वय तथा साभेदारी गरिनेछ । गाउँपालिकामा क्रियाशिल सबै संयन्त्र लगायत स्थानीय समुदाय, गैरसरकारी संघसंस्था, विकास साभेदार निकाय र निजीक्षेत्र समेतलाई लैससास रणनीति सम्बन्धमा जानकारी गराई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न अभिप्रेरित गरिनेछ । त्यसैगरी लैससास रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि संस्थागत संयन्त्र निर्माण तथा परिचालन र परिचालीत मानव स्रोतको क्षमता विकास गरिनेछ ।

३.४.१. लैससास रणनीति कार्यान्वयनका लागि संस्थागत संयन्त्र निर्माण र परिचालन :

लैससास रणनीतिले निर्दिष्ट गरे बमोजिम गाउँपालिका भित्रका भौतिक संरचना लगायत संस्थागत संयन्त्रको सुधार गरी लैससासमैत्री बनाइनेछ । सामुदायिक विकास कार्यक्रममा समानुपातिक सहभागिता र समावेशीकरण प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाइनेछ । लैससास रणनीति कार्यान्वयन गर्न विशेषतः निम्नानुसारका संस्थागत संयन्त्र स्थापना र व्यवस्थापन गरी परिचालन गरिनेछ ।

- क) लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण शाखा वा इकाईको स्थापना गरी परिचालन गरिनेछ ।
- ख) गाउँपालिकास्तरीय अनुगमन तथा निर्देशन समिति गठन गरी परिचालन गर्ने ।
- ग) लैससास सम्पर्क व्यक्ति (GESI Focal Person) नियुक्त गरी कार्यविवरण तोकी परिचालन गर्ने ।
- घ) महिला कर्मचारीहरु र महिला सेवाग्राहीलाई सहजताका लागि लैङ्गिक मैत्री शौचालय र स्तनपान कक्षको व्यवस्था गर्ने ।
- ङ) कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार र सबै प्रकारका विभेद निवारणका लागि गुनासो सुनुवाई संयन्त्र निर्माण गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।
- च) न्यायिक समितिलाई थप क्रियाशिल बनाई लैससासमैत्री न्याय सम्पादन प्रणालीको विकास गर्ने ।
- छ) स्थानीय समुदायको समानुपातिक सहभागितामा टोल समिति गठन गरी योजना तर्जुमा प्रक्रिया र सामुदायिक विकास कार्यमा क्रियाशिल बनाउने ।
- ज) सुचना शाखाको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी खडिकृत विद्युतिय सुचना प्रणालीलाई व्यवस्थीत र क्रियाशिल बनाउने ।
- झ) गाउँपालिका लगायत सबै सार्वजनिक निकायमा लैङ्गिक मैत्री, बालमैत्री, अपांगमैत्री र जेष्ठ नागरीकमैत्री संरचना निर्माण र सेवा प्रवाहका लागि मापदण्ड बनाई लागु गर्ने, गराउने ।
- ञ) हिंसा पिडित तथा विभिन्न जोखिममा परेका महिला, किशोरी र बालिकाहरुको तत्कालीन सुरक्षाका लागि अल्पकालिन सेवा केन्द्र, जोखिममा रहेका तथा विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका जेष्ठ नागरीक र बालबालिकाको लागि बैकल्पीक हेरचाहको व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने ।

३.४.२. गाउँपालिका लगायत सरोकारवालाहरुको कार्यभूमिका निर्धारण

लैससास रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिका लगायत यस क्षेत्रभित्रका सबै सरोकारवाला निकायले दायीत्व बोध गर्नु जरुरी छ । लैससास रणनीतिले गौम'खी गाउँपालिका लगायत यस

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

क्षेत्रभिन्न क्रियाशिल विभिन्न निकाय वा सरोकारवालाले लैससासको क्षेत्रमा अवलम्बन गर्नुपर्ने कार्यभूमिका निर्धारण गरी जिम्मेवारी तोकिएको छ । लैससास रणनीतिमा तोकिएको कार्यभूमिका प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न लैससास शाखाबाट नियमित समन्वय र सहकार्य गर्नुका साथै कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धमा नियमित अनुगमन समेत गरिने छ । लैससास नीतिमा निर्दिष्ट कार्यभूमिका निम्न बमोजिम उल्लेख गरिएको छ ।

जिममेवार निकायहरु	कार्यभूमिका
गौमुखी गाउँकार्यपालिका	<ul style="list-style-type: none"> ▪ गाउँपालिकाको समग्र विकास प्रक्रियामा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी मूलप्रवाहीकरण सुनिश्चितताका लागि नीति, रणनीति तथा कानूनको समिक्षा वा पुनरावलोकन गरी परिमार्जन गर्ने । ▪ लैससास सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा कानून र अन्तराष्ट्रिय कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि मापदण्ड बनाई लागु गर्ने ▪ लैससास उत्तरदायी योजना तर्जुमा तथा बजेट विनियोजन प्रणालीलाई अनिवार्य तथा संस्थागत गर्ने । ▪ लैससास परिक्षण तथा अनुगमन प्रणालीलाई व्यवस्थित र नियमित गर्ने । ▪ वडा तथा टोलबस्तीबाट योजना तर्जुमा प्रक्रियामा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी सहभागिता सुनिश्चित गर्ने, ▪ गाउँपालिका लगायत गाउँपालिका क्षेत्रमा परिचालित सबै निकायबाट उपलब्ध गराइने सेवा सुविधा र लाभ वितरणमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी पहुँच बृद्धिका लागि स्पष्ट निर्देशन दिने । ▪ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी शाखा वा इकाई स्थापना गरी लैङ्गिक अवधारणा सम्बन्धी क्षमता विकासका कार्यक्रम तय गरी संचालन गर्न जिम्मेवारी तोक्ने । ▪ लैससास सम्पर्क व्यक्ति नियुक्त गरी निजको कार्य भूमिका तोक्ने । ▪ गाउँपालिका लगायत सबै सार्वजनिक निकायमा लैङ्गिक मैत्री, बालमैत्री, अपांगमैत्री र जेष्ठ नागरीकमैत्री संरचना निर्माण र सेवा प्रवाहका लागि मापदण्ड बनाई लागु गर्ने, गराउने । ▪ हिंसा पिडित तथा विभिन्न जोखिममा परेका महिला, किशोरी र बालिकाको तत्कालीन सुरक्षाका लागि अल्पकालिन सेवा केन्द्र, विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका जेष्ठ नागरीकहरुको लागि दिवा सेवा केन्द्र र जोखिममा रहेका र विशेष स्याहारको आवश्यकता भएका बालबालिकाको लागि बैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने । ▪ स्थानीय महिला, एकल महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरीक, दलित, जनजाति, अपांगता भएका व्यक्ति लगायत पछाडि पारिएका व्यक्ति, समुदायको सञ्जाल गठन गरी सेवा प्रवाह र लाभमा पहुँच बृद्धिका लागि परिचालन गर्ने । ▪ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी नीतिगत र कानुनी उपयोगिता र प्रभाकारिता मूल्याङ्कन गर्ने । ▪ स्थानीय आवश्यकता अनुसार नीतिगत मापदण्ड बनाई लागु गर्ने, गराउने ।

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

वडा कार्यालय	<ul style="list-style-type: none"> ▪ गाउँपालिकाबाट जारी गरिएका नीति, रणनीति तथा कानून र निर्देशनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने । ▪ टोलबस्ती हुँदै वडामा लैससास उत्तरदायी योजना तथा बजेट निर्माण प्रति सम्वेदनशिलता अपनाउने । ▪ समुदाय तथा वस्ती तहको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा महिला, दलित, जनजाती, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, बालबालिका, अपांग, जेष्ठ नागरीक लगायत विपन्न र बञ्चित वर्ग तथा समुदायको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने, ▪ सार्वजनिक स्रोत तथा सेवा प्रवाह र लाभमा लैङ्गिक तथा समावेशी पहुँच सुनिश्चित हुने गरी न्यायोचित वितरण प्रणाली अवलम्बन गर्ने । ▪ योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन प्रणाली समावेशी र सहभागितामूलक बनाउन समन्वय तथा सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाउने । ▪ वडा तथा समुदाय तहमा खण्डकृत तथ्याङ्क संकलन र विश्लेषण गरी गाउँपालिकाको सूचना शाखामा अद्यावधिक गर्न सहयोग गर्ने ।
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी शाखा	<ul style="list-style-type: none"> ▪ गाउँपालिकामा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी क्रियाकलापको मूलप्रवाहीकरण सम्बन्धमा नीति, रणनीति तथा कानून पुनरावलोकन गर्न गाउँकार्यपालिकालाई प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने । ▪ विभिन्न विषयगत शाखा बीच समन्वय गरी गाउँपालिकाको खण्डीकृत तथ्याङ्क र विश्लेषण गरिएका सूचना अनुरूप नियमित योजना तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी पहुँच सुनिश्चित गर्न सहजीकरण तथा अभिप्रेरीत गर्ने । ▪ योजना, कार्यक्रम तथा बजेट लैससास मैत्री भए नभएको एकिन गर्न लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणका सूचकहरु समावेश हुनेगरी खण्डीकृत ढाँचा तयार गरी अनुगमन तथा निर्देशन समितिलाई उपलब्ध गराउने । ▪ क्षमता विकास कार्यक्रम संचालन गरी लैङ्गिक सवेदनशिल कार्य प्रणाली र कार्य प्रक्रिया अवलम्बन गर्न सहयोग गर्ने । ▪ लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्ति मार्फत शाखामा आएका लैङ्गिक तथा समावेशी सवाल सम्बन्धी गुनासा एवं उजुरी सम्बोधनका लागि गाउँकार्यपालिकासंग समन्वय गर्ने । ▪ गाउँपालिकाको सूचना शाखासँग नियमित समन्वय गरी खण्डीकृत तथ्याङ्क सङ्कलन तथा अद्यावधिक गर्न सहजीकरण एवं सहयोग गर्ने । ▪ गाउँपालिकालाई लैङ्गिक हिंसामुक्त बनाउन र कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुरव्यवहार विरुद्ध सुन्य सहनशिलता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक कार्ययोजना निर्माण गरी लागु गर्न पहल तथा वकालत गर्ने । ▪ लैससासको मूलप्रवाहीकरणका लागि उपयोगी विधि एवम् प्रक्रियाको पहिचान गर्न विकास साभेदारसंग समन्वय गर्ने । ▪ गाउँपालिकाको लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट निर्माण र वार्षिक रूपमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण गर्न सहजीकरण गर्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ गाउँपालिकाको वार्षिक योजना, कार्यक्रम, बजेट बाँडफाँड तथा खर्चको लैससास दृष्टिकोणले लेखाजोखा गरी लाभ विश्लेषण गर्ने । ▪ महिला, दलित, अपांग, जेष्ठ नागरीक आदिवासी जनजाति लगायतका समुदायहरूको विभिन्न सञ्जालहरू गठन सम्बन्धी कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने । ▪ लक्षित व्यक्ति, समुदायको उत्थानका लागि गठन भएका सञ्जालको क्षमता विकास गरी योजना तर्जुमा लगायत विकास निर्माणका कार्यमा क्रियाशिल बनाउने । ▪ लैङ्गिक तथा घरेलु हिंसा पिडित महिला, किशोरी तथा बालिकाको संरक्षणका लागि अल्पकालीन संरक्षण केन्द्रको व्यवस्थापन र परिचालन गर्न पहल तथा समन्वय गर्ने ।
लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्ति	<ul style="list-style-type: none"> ▪ महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक शाखाकाको मातहतमा रही तोकिए बमोजिम कार्य गर्ने, ▪ गाउँपालिकाबाट सञ्चालित कार्यक्रममा सरोकारवाला समुदाय तथा लक्षित समुहका गुनासो सुन्ने र सम्बोधनका लागि सम्बन्धित शाखा र गाउँकार्यपालिका समक्ष जानकारी गराउने । ▪ गाउँपालिकामा लैससास उत्तरदायी बजेट विनियोजन र योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन प्रक्रियामा समावेशी सहभागिता सुनिश्चित गर्न विषयगत शाखा, वडा तथा टोलबस्तीसंग समन्वय एवं सहजीकरण गर्ने । ▪ कार्यस्थलमा हुने योजन्य दुरव्यवहार र सबै प्रकारका विभेदहरू विरुद्ध सुन्य सहनशिलता बृद्धि गर्न गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सबै निकाय बीच समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने । ▪ लैससास सम्बन्धी आएका गुनासो वा उजुरीहरू दर्ता गरी सम्बोधनका लागि लैससास शाखामा जानकारी गराउने । ▪ समुदायमा विद्यमान लैङ्गिक तथा घरेलु हिंसा, सामाजिक असमानता, हानीकारक मुल्य मान्यता र गलत सामाजिक अभ्यास विरुद्ध अभियान संचालन गर्न सरोकारवाला निकाय समक्ष समन्वय गर्ने । ▪ लैङ्गिक हिंसा तथा घरेलु हिंसा विरुद्ध वकालत तथा प्रतिकार क्षमता अभिवृद्धि गरी सुन्य सहनशिलता कायम गर्न आवश्यक कार्यक्रम तथा बजेट विनियोजन गर्न टोलबस्ती तथा वडाहरू र गाउँपालिकामा सहजीकरण गर्ने । ▪ गाउँपालिकामा कार्यरत सबै कर्मचारी र जनप्रतिनिधीलाई लैससासमैत्री कार्य व्यवहार र संवेदनशिलता अभिवृद्धि गर्न लैससास अवधारण स्पष्ट पार्न तालिम तथा अभिमूखिकरण सम्बन्धी कार्यक्रम माग गर्ने । ▪ सुचना शाखासंग निकटतम सम्बन्ध एवं समन्वय विस्तर गरी गाउँपालिकाको खण्डिकृत तथ्यांक संकलन, विश्लेषण र अद्यावधिक गर्न सहयोग गर्ने । ▪ गाउँपालिकामा कार्यरत महिला कर्मचारी तथा सेवाग्राहीका लागि स्तनपान कक्ष, लैङ्गिक मैत्री शौचालय निर्माण, अपांगमैत्री भौतिक पूर्वाधार, बालमैत्री संरचना निर्माणका लागि नियमित वकालत तथा पहल गर्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका अन्तर्गतका सबै कार्यस्थलमा सामान्यतः बोलीचालीको शब्द चयन वा भाषा प्रयोग गर्दा लैससासमैत्री शब्दहरूको प्रयोग र व्यवहार अवलम्बन गर्न सबै जनप्रतिनिधी तथा कर्मचारीहरूलाई अभिप्रेरित गर्ने ।
अन्य विषयगत शाखा	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको समग्र विकास प्रक्रिया र लाभ प्राप्तिमा लैङ्गिक तथा समावेशी पहुँच बृद्धि गर्न लैससास शाखा र सम्पर्क व्यक्तिसंग समन्वय कायम गर्ने । विषयगत शाखाबाट गरिने योजना तर्जुमा, विकासका कार्य लगायत हरेक सेवा प्रवाहका विषयमा लक्षित वर्ग समुदायको सहभागिता र लाभ सुनिश्चितताका विषयमा संवेदनशिलता अपनाउने ।
स्वास्थ्य शाखा	<ul style="list-style-type: none"> लैङ्गिक हिंसा पिडित तथा प्रभावितहरूको स्वास्थ्य सेवा प्रवाह कार्यमा लैङ्गिक संवेदनशिलता अपनाउन सहजीकरण गर्ने । स्थानीय तहका सबै स्वास्थ्य कार्यालयलाई लैससासमैत्री सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक निर्देशन गर्ने । लैससासमैत्री सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक संरचना तथा उपकरण व्यवस्थापन सम्बन्धी योजना बनाई गाउँपालिका समक्ष माग गर्ने । सुरक्षित प्रजनन सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक संरचना लगायत सामाग्री व्यवस्थापनका लागि योजना बनाई माग गर्ने । महिला, बालबालिका, विभिन्न खाले हिंसा पिडित, विपन्न लगायत वञ्चितीमा परेका व्यक्ति तथा समुदायलाई लैससास संवेदनशील एकीकृत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध भए नभएको अनुगमन गरी प्रभावकारी बनाउन आवश्यक निर्देशन गर्ने ।
शिक्षा शाखा	<ul style="list-style-type: none"> अति विपन्न तथा विभिन्न जोखिमबाट पिडित वा प्रभावित र असाध्य बालबालिकाहरूको शिक्षामा सहज पहुँचका लागि आवश्यक शैक्षिक सामाग्री सहित विद्यालय पोशाक र दिवा खाजाको व्यवस्थापन गरी नियमित विद्यालय आउने वातावरण सृजना गर्ने । विद्यालयमा बालमैत्री वातावरणको सृजना गरी सबै बालबालिकाहरूलाई नियमित विद्यालय आउन आकर्षित गर्ने । बालमैत्री शिक्षण सिकाई अवलम्बन गरी बालबालिकाले विभेद र शोषण रहित वातावरणमा पठन पाठन गर्न पाउने वातावरण सृजना गर्ने । बिचमा विद्यालय छोड्नो प्रवृत्ति हटाउनका लागि अति गरिव, असाध्य, संरक्षक बिहिन बालबालिकालाई आवश्यक शैक्षिक सहयोग उपलब्ध गराउने । विद्यालयका हरेक निर्णयमा बालबालिकाको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने । विद्यालयमा बालक र बालिकाको लागि लैङ्गिक मैत्री सौचालय र बालमैत्री खानेपानी धारा तथा सौचालयको व्यवस्थापनका लागि योजना बनाई गाउँपालिका समक्ष माग गर्ने ।
स्थानीय प्रहरी कार्यालय	<ul style="list-style-type: none"> घरेलु हिंसा वा लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध अभियानहरूमा सरोकारवाला निकायसंग समन्वय र सहकार्य गर्ने । प्रहरीमा उजुरी आएका घरेलु हिंसा तथा महिला वा बालिका विरुद्ध हिंसा वा दुरव्यवहारको अनुसन्धान कार्य छिटो छरीतो र चुस्त दुरुस्त गर्ने ।

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

	<ul style="list-style-type: none"> बाल विवाह, लागु औषध दुरव्यसनी विरुद्ध सचेतनामूलक अभियानमा सहभागि हुने । अनुसन्धान प्रक्रियामा लैङ्गिक मैत्री व्यवहार तथा बालमैत्री व्यवहार अवलम्बन गर्ने । अनुसन्धान प्रक्रियामा महिला, किशोरी र बालबालिकाको गोपनियतामा ध्यान दिने ।
विकासका साभेदारहरु	<ul style="list-style-type: none"> लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी नीति तथा कार्यविधिहरुको निर्माण तथा पुनरावलोकन गर्ने कार्यमा गाउँपालिकालाई आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने । महिला, दलित, अपांग जेष्ठ नागरीक, विपन्न लगायत पछाडी पारिएका बर्ग समुदायको विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरणका लागि गाउँपालिकासंग समन्वय गरी साभेदारीमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने । विकासका साभेदारबाट संचालन गरिने विकास सम्बन्धी कार्यक्रममा लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणका सवाल सम्बोधन हुने गरी क्रियाकलाप तय गरी कार्यान्वयन गर्ने। लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा, सबै प्रकारका विभेद वा सामाजिक असमानता विरुद्ध प्रतिकार र वकालत क्षमता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक तालिम तथा अभिमूखिकरण कार्यमा सहयोग गर्ने ।
गैरसरकारी संस्थाहरु	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाबाट निर्माण गरी जारी गरिएका लैससासमैत्री नीति तथा कानुनको प्रभवकारी कार्यान्वयनका लागि साभेदारी गर्ने । महिला, दलित, जनजाती, अति विपन्न तथा वञ्चित समूहका लागि आर्थिक सामाजिक सशक्तीकरण तथा सामाजिक परिचालन सम्बन्धी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन एवम् अनुगमन प्रक्रियामा लैससास उत्तरदायी बनाउन सहजीकरण तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने । लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा र विभिन्न महामारी वा विपदबाट पिडित तथा प्रभावितलाई राहात, उद्धार लगायत सामाजिक सुरक्षा तथा तत्काल संरक्षण प्रदान गर्न सहयोग गर्ने । गाउँपालिकाले निर्दिष्ट गरे बमोजिम लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका सवाल सम्बोधनका लागि नियमित वकालत तथा आवश्यकता अनुसार समन्वय एवं साभेदारीमा कार्य गर्ने । लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा, सामाजिक विभेद र हानीकारक गलत सामाजिक मुल्य मान्यता र कुरीति विरुद्ध सकारात्मक परिवर्तन र सोंचको विकास गर्न सामाजिक जागरण अभियान तथा जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
गाउँपालिका क्षेत्रभित्र गठित विभिन्न लक्षित समुदायको संजालहरु (महिला, एकल महिला सञ्जाल, जेष्ठ नागरीक	<ul style="list-style-type: none"> लैङ्गिक विभेद, सामाजिक असमानता, तथा हानीकारक र विभेदकारी सामाजिक प्रचलन र गलत सामाजिक अभ्यास विरुद्ध नियमित वकालत गर्ने साथै अभियान रुपि कार्यक्रम माग गर्ने । लक्षित बर्ग समुदायको खण्डित तथ्यांक सहित उनीहरुका सवाल तथा समस्यारु पहिँचान गरी सम्बोधनका लागि वडा तथा गाउँपालिकालाई

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

<p>सञ्जाल, अपांग संञ्जाल, दलित सञ्जाल, बाल सञ्जाल लगायत पिछडिएका वर्ग तथा समूहहरूको सञ्जाल)</p>	<p>जानकारी गराई आवश्यकता अनुसार योजना तथा कार्यक्रम र बजेट माग गर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ स्थानीय स्रोत तथा प्रतिफलको समानुपातिक पहुँच, न्यायिक वितरण र समावेशी सहभागिताको पक्षमा आवाज उठाउने । ▪ समुदाय तहमा योजना तर्जुमाका क्रममा सक्रिय सहभागिता जनाई आर्थिक सामाजिक सशक्तिकरण र नेतृत्व तथा क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरू माग गर्ने । ▪ लैङ्गिक हिंसा पिडित महिला तथा बालिका, असाध्य एवं अपहेलीत जेष्ठनागरिकको संरक्षणका लागि बैकल्पीक हेरचाहको व्यवस्था गर्न माग गर्ने । ▪ सम्बन्धित वडा कार्यालय र लैससास शाखासंग नियमित समन्वय तथा सम्पर्कमा रही लैङ्गिक मैत्री, बालमैत्री तथा अपांगमैत्री संरचना निर्माणका लागि वकालत गर्ने ।
<p>निजी क्षेत्र (उद्योग बाणिज्य संघ, होटल व्यवसाय संघ, यातायात व्यवसायी संघ, विकास बैंक आदि)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ निजीक्षेत्रबाट उपलब्ध गराउने वस्तु तथा सेवामा सबै समुदाय तथा वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्न दुर्गम बस्तीमा समेत सेवा विस्तार गरी प्रभावकारी बनाउने, ▪ महिला, विपन्न तथा वञ्चित समूहको आर्थिक सशक्तीकरणका लागि आर्थिक, प्राविधिक र व्यावसायिक सहयोग उपलब्ध गराउने । ▪ वडा तथा बस्तीस्तरमा विभिन्न उद्यमीबाट उत्पादित वस्तुको बजारीकरणका लागि वडा तथा गाउँपालिकासंग समन्वय र सहयोग गर्ने । ▪ महिला, दलित लगायत पछाडी परेका समुदायलाई व्यवसाय तर्फ उन्मुख गराउन सहज कर्जाका पहुँच बढाई प्रोत्साहन गर्ने । ▪ गाउँपालिकासंग समन्वय गरी लक्षित वर्ग उत्थान सम्बन्धी कार्यहरू संचालन गर्ने ।
<p>समुदाय</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ गाउँपालिकाको योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन प्रक्रियामा नजिकको साभेदारको रूपमा क्रियाशिल रहने । ▪ आफ्नो बस्ती तथा वडा तहका परिवारको खण्डीकृत सूचना तथा तथ्यांकहरू साथै विकास कार्यबाट भएको प्रगतिको अभिलेख राख्ने र आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित वडा र गाउँपालिकामा सम्बोधनका लागि माग पेश गर्ने । ▪ सामुदायिक विकाससंग सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन प्रक्रियामा जसको सवाल उसको नेतृत्व रहने गरी महिला, बालबालिका, अपांग, जेष्ठनागरीक लगायत विपन्न र पछाडी पारिएको वर्ग समुदायको सक्रिय सहभागिता सुनिश्चितता गर्न वकालत तथा नियमित समन्वय र साभेदारी गर्ने । ▪ सेवा-प्रदायकको व्यवहार, कार्यशैली र क्रियाकलापको नियमित निगरानी गरी लैससासमैत्री, बालमैत्री, अपांगमैत्री तथा समावेशी बनाउन सम्बन्धित शाखा तथा निकाय समक्ष वकालत तथा माग गर्ने । ▪ महिला तथा वञ्चित समूहको विकासलाई सीमित गर्ने खालका हानीकारक सामाजिक प्रचलन र गलत सामाजिक अभ्यास विरुद्ध आवाज उठाउने ।

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

	<p>स्थानीय तहमा सञ्चालित अभियानरूपी कार्यक्रमहरूमा सक्रिय संलग्नता जनाउने ,</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय विकास निर्माणका कार्यहरूमा जनसहगीता अभिवृद्धि गर्न वडा तथा गाउँपालिकामा वकालत गर्ने ।
--	---

३.४.३. संस्थागत संयन्त्र, जनप्रतिनिधी तथा जनशक्तिको क्षमता विकास :

- क) लैससास शाखा र सम्पर्क व्यक्तिलाई रणनीति कार्यान्वयन तरीका तथा तोकिएको कार्यभूमिका बारे अभिमूखिकरण तथा सहजीकरण गरी व्यापक जानकारी गराउने ।
- ख) लैङ्गिक हिंसा तथा कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार (निवारण) ऐन २०७१ मा भएका कानुनी व्यवस्थाहरू बारे गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधी लगायत कर्मचारीहरूमा अभिमूखिकरण गराई लैङ्गिक मैत्री कार्य व्यवहारका लागि प्रोत्साहित गर्ने ।
- ग) गाउँपालिकाको सेवा प्रवाह र कार्यप्रणालीलाई लैससास मैत्री बनाउन, लैङ्गिक ता, महिला महासन्धी, बेइजिङ कार्ययोजना, संयुक्त राष्ट्रसंघ सुरक्षा परिषदको प्रस्ताव नं १३२५ र १८२०, दिगो विकास लक्ष्य लगायतका विषयहरूमा तालिम तथा अभिमूखिकरण गरी व्यापक जानकारी गराउने ।
- घ) लैससास शाखा लगायत विषयगत शाखा प्रमुख र जनप्रतिनिधीहरूलाई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण बारे अभिमूखिकरण गरी नियमित लैससास परिक्षण गर्न सक्षम बनाउने ।
- ङ) गाउँपालिकाबाट गठन गरिएका लक्षित वर्गका सञ्जालका पदाधीकारीहरूको क्षमता तथा नेतृत्व विकास तालिम मार्फत गाउँपालिकाको समग्र विकास प्रक्रियामा क्रियाशील सहभागिता र प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्ने ।
- च) लैङ्गिक विभेद, असमानता तथा हिंसा विरुद्ध जागरण फैलाई विभेद र हिंसा विरुद्ध प्रतिकार तथा वकालत क्षमता अभिवृद्धि गर्न समुदाय तहमा व्यापक जनचेतना तथा अभियानका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- छ) विकासका हरेक क्षेत्रमा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशी सहभागिता सुनिश्चित गर्न स्थानीय तहमा कार्यरत कर्मचारी र जनप्रतिनिधीलाई अभिमूखिकरण तथा सहजीकरण गर्ने ।
- ज) लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट तथा योजना निर्माण र कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित विषयगत शाखा, वडा प्रतिनिधीलाई अभिमूखिकरण तथा सहजीकरण गर्ने ।

३.५. लैससास रणनीति कार्यान्वयनको लागि स्रोत परिचालन र रणनीति कार्यान्वयनका लागि आर्थिक, प्राविधिक, मानविय वा स्रोत

गाउँपालिकाबाट जारी गरिएको लैससास रणनीतिमा तोकिए बमोजिमको कार्यभूमिका वा जिम्मेवारी कार्यान्वयनका लागि सबै निकायहरू बीचको समन्वय र साभेदारी अपरिहार्य ठानीएको छ । गाउँपालिकामा महिला तथा बालबालिकाको क्षेत्रमा क्रियाशिल सबै निकायको योजना तथा कार्यक्रम र बजेट लैङ्गिक उत्तरदायी बनाउन र योजना निर्माण प्रक्रियामा समावेशी सहभागिता सुनिश्चित गर्न सबै सरोकारवालाहरू बीच समन्वय र सहकार्य हुनु जरुरी छ । गाउँपालिकाबाट लैससास नीति तथा रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने क्रममा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कार्यरत सम्बन्धीत सरकारी निकाय, गैरसरकारी निकाय, विकास साभेदार, निजि क्षेत्र, महिला समूह तथा समुदाय र आम नागरिक बीच निरन्तर समन्वय र साभेदारी गरिनेछ ।

३.६. लैससास रणनीति कार्यान्वयनको अनुगमन प्रणाली :

गौमुखी गाउँपालिकाको अनुगमन संयन्त्रलाई क्रियाशिल बनाई लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण उद्देश्यहरूले निर्दिष्ट गरेका रणनीति तथा कार्यनितिहरूको कार्यान्वयन भए नभएको नियमित अनुगमन गरी वार्षिक प्रतिवेदनमा समावेश गरिनेछ । लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयनका विषयमा समेत वार्षिक लेखाजोखा गरिनेछ । गाउँपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र सकारात्मक प्रयासहरू कार्यान्वयन भए नभएको नियमित अनुगमन गरी वार्षिक समिक्षा गरिनेछ । वार्षिक प्रगतीका विषयमा समिक्षा गरी सुझावका आधारमा आगामी कार्यदिशा तय गरिने छ ।

गाउँपालिकाले लैससास रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि नियमित अनुगमन तथा निर्देशन गर्न देहाय बमोजिमका व्यक्ति वा निकायको प्रतिनिधित्व रहने लैससास नीति अनुगमन तथा निर्देशन समिति गठन गरी राष्ट्रिय नीतिमा आधारित रही कार्यविवरण तोकीएको छ ।

१.) लैससास अनुगमन तथा निर्देशन समितिमा तपशिलका व्यक्ति वा संस्थाको प्रतिनिधित्व रहनेछ ।

क.	गाउँपालिकाका अध्यक्ष	संयोजक
ख.	गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष	सदस्य
ग.	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
घ.	गाउँपालिकास्तरीय लक्षित समुदायहरूको सञ्जाल मध्येबाट गाउँपालिकाले तोकेको कम्तीमा एक महिला अनिवार्य सहित ३ जना प्रतिनिधी	सदस्य
ङ.	महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नगरिक शाखा प्रमुख	सदस्य
च.	सामाजिक विकास शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

२.) लैससास अनुगमन तथा निर्देशन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

- अनुगमन तथा निर्देशन समितिको बैठक वार्षिक रूपमा कम्तीमा २ पटक बस्नेछ ।
- सरोकारवालाको सहभागितामा वार्षिक रूपमा प्रगति समिक्षा गर्ने र आवश्यक सुझावहरू कार्यान्वयनका लागि गाउँकार्यपालिकामा पेश गर्ने ।
- स्थानीय नीति, रणनीति, कानून तथा योजनाहरूको नियमित अनुगमन तथा पुनरावलोकन गरी लैङ्गिक मैत्री बनाउन आवश्यक समन्वय तथा निर्देशन गर्ने ।
- लैङ्गिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडी पारिएका व्यक्ति समुदायलाई लक्षित गरीएका नीति, योजना तथा कार्यक्रमको नियमित अनुगमन गरी लैङ्गिक तथा समावेशी सहभागिता अभिवृद्धि गर्न निर्देशन गर्ने ।
- महिला, किशोरी तथा बालिकाहरूको सामाजिक तथा आर्थिक विकासका बाधक वा विभेदयुक्त संरचनात्मक अवरोधहरू हटाउने खालका कार्यक्रम संचालन गर्न निर्देशन तथा समन्वय गर्ने ।
- लैङ्गिक विभेद, लैक हिंसा र विभिन्न खाले शोषण र विभेद वा दुरव्यवहारहरूको अन्त्य गर्न निरोधात्मक कार्यक्रमहरू संचालन गर्न निर्देशन तथा समन्वय गर्ने ।
- लैससास उत्तरदायी शासन पद्धती अवलम्बनर खण्डकृत विद्युतिय सुचना प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न अभिप्रेरीत गर्ने

गौमुखी गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति २०७८

- ज) लैङ्गिक हिंसा, लैङ्गिक विभेद, यौनजन्य दुरव्यवहार, शोषण लगायत विभिन्न जेखिममा रहेका महिला किशोरी र बालिकाहरुको संरक्षणका लागि राहात, पुनस्थापन र अल्पकालिन सेवा केन्द्र संचालन सम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रम तय गर्न निर्देशन गर्ने ।
- झ) महिला, अपांगता भएका व्यक्ति, दलित लगायत सामाजिक बञ्चितकरणमा परेका व्यक्ति समुदायहरुको आर्थिक शसक्तिकरणका योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न गाउँपालिकाका सम्बन्धित संयन्त्र तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय तथा निर्देशन गर्ने ।

३) वडास्तरको लैससास अनुगमन तथा निर्देशन उपसमितिमा तपशिलका व्यक्ति वा संस्थाको प्रतिनिधित्व रहनेछ ।

क.	वडा अध्यक्ष	संयोजक
ख.	वडा समितिका सबै सदस्यहरु	सदस्य
ग.	वडास्तरीय लक्षित समुदायको सञ्जाल मध्येबाट वडाले तोकेको कम्तीमा एक महिला सहित २ जना प्रतिनिधी	सदस्य
घ.	वडा बाल संजालको अध्यक्ष	सदस्य
ङ.	वडा सचिव	सदस्य सचिव

४) निर्देशन तथा अनुगमन उपसमितिको काम कर्तव्य र अधिकार

- क) योजना तथा बजेट तर्जुमा चरणमा विपन्न तथा बञ्चित व्यक्ति समुदायलाई सहभागी गराउन सरोकारवाला तथा नागरिक समाजसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने,
- ख) वडा तहको खण्डकृत तथ्याङ्कको व्यवस्था गर्न र समयानुकूल अद्यावधिक गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने,
- ग) योजना कार्यावयनमा लैङ्गिक तथा समावेशी सहभागिता बृद्धि गर्न नियमित अनुगमन गरी आवश्यक निर्देबन गर्ने ।
- घ) वडास्तरमा योजनाको कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता ल्याउन सहभागितात्मक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने गराउने, सामाजिक लेखाजोखा गर्ने, सार्वजनिक सुनवाई गगर्ने, राउने र लैससास लेखाजोखा गर्ने ।
- ङ) वडा भित्रका महिला, बालबालिका लगायत वन्चितीकरणमा परेका समुदायको खण्डकृत तथ्याङ्क संकलन एवं विश्लेषण गर्ने र समस्याको पहिचान गर्न सहयोगको साथै सो समस्या समाधानका लागि योजनाको माग गर्न वकालत गर्ने,
- च) वडास्तरमा लैससास सम्बन्धि कार्य योजना र बजेट सहित योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।
- छ) लैससास सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि योजना तयार गरी लैससास क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने र गराउने,
- झ) यस रणनीति कार्यान्वयन गर्ने क्रममा आउन सक्ने सम्भावित जोखिमहरुको समाधान गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्ने,

३.७ लैससास रणनीति कार्यान्वयन सम्बन्धी सम्भाव्य जोखिम तथा न्यूनिकरणका उपायहरु :

लैससास विषय अन्तरसम्बन्धित सवाल भएकोले कुनै एउटा मात्र निकायको पहलमा पुर्णत अवलम्बन गर्न सकिदैन । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको मूलप्रवाहीकरण गर्न स्थानीय सरकार लगायत सबै सरोकारवाला निकायहरुको निकटतम समन्वय र सहकार्यको आवश्यकता पर्दछ। उल्लेखित नीति, रणनीति र कार्यनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनको क्रममा आउन सक्ने देहाय बमोजिमका सम्भाव्य जोखिम तथा चुनौतीहरुको आधारमा जोखिमको निराकरणका लागि देहाय बमोजिमका उपायहरु अवलम्बन गरिने छ ।

संभावित जोखिम	जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरु
गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधी र कर्मचारीमा लैससास सम्बन्धी साभा बुझाईमा एकरूपता हुन नसक्नु ।	<ul style="list-style-type: none"> सहभागितात्मक अभिमूखिकरण तथा सहजीकरणबाट लैससास अवधारणाबारे समान बुझाई बनाउने । लैससास सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा कानून र अन्तराष्ट्रिय प्रावधान बारे अभिमूखिकरण गर्ने ।
सामाजिक विकासका कार्यक्रमले भौतिक विकासका कार्यक्रमले जस्तो तत्काल परिणाम देखाउन नसकिने हुदा लैससास विषय स्थानीय सरकारको प्राथमितामा पर्न नसक्नु ।	<ul style="list-style-type: none"> लैससासको महत्व र सरकारद्वारा जारी गरिएका कानून तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिबद्धता बारेमा जानकारी गराई लैससास विषयलाई प्राथमितामा राख्न नीतिगत व्यवस्था गर्ने । लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट तर्जुमाका लागि नियमित समन्वयलाई प्रभावकारी बनाउने ।
लैससासरणनीति कार्यान्वयनमा आवश्यक ज्ञान, क्षमता र दक्ष मानवस्रोतको कमी हुन सक्नु ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाबाट क्षमता विकासका कार्यक्रममा लगानीको वातावरण मिलाई दक्ष मानवस्रोतको उत्पादन तथा परिचालन गर्ने ।
लैससास रणनीतिमा उल्लेखित प्रावधानहरु कार्यान्वयन गर्न स्रोत साधनको सीमितता हुन सक्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाको स्रोत परिचालनमा न्यायिक वितरण प्रणालीको अवलम्बन गर्ने । वार्षिक योजना तर्जुमा तथा बजेट विनियोजन गर्दा लैससास सम्बन्धी विषयहरुलाई प्राथमिकतामा राख्न नियमित समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने । लैससास क्षेत्रमा स्रोत व्यवस्थापनका लागि सम्बन्धित संघ संस्थासंग समन्वय र सहकार्य बृद्धि गर्ने ।
गाउँपालिका लैससास उत्तरदायी बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रति संवेदनशिलताको अभाव हुन सक्नु ।	<ul style="list-style-type: none"> लैससास उत्तरदायी योजना तथा बजेट र कार्यक्रमका लागि नियमित लैससास परिक्षण गरी सुझाव कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
टोलबस्ती तथा वडास्तरबाट लैससाससंग सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रमहरु छनौटमा पर्न नसक्नु ।	<ul style="list-style-type: none"> लक्षित बर्ग समुदायको अवस्था पहिँचान र विश्लेषणका आधारमा योजना छनौट गर्न सहजीकरण गर्ने । योजना तर्जुमा प्रक्रियामा लक्षित बर्ग समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता बृद्धि गर्न क्षमता विकासका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
वन्चितीकरणमा परेका बर्ग तथा क्षेत्रको आर्थिक सशक्तिकरण हुन नसक्नु ।	<ul style="list-style-type: none"> उद्यमशिलता विकास कार्यक्रमहरु मार्फत लक्षित बर्ग समुदायको रोजगारी र आयआर्जनका कार्यमा संलग्न गराउने । लक्षित व्यक्तिहरुलाई कृषि, पशुपालन लगायतका क्षेत्रमा प्राविधिक सिप तथा तालिमको व्यवस्था गरी उत्पादन भएका प्राविधिक जनशक्तिको आर्थिक

	शसक्तिकरणका लागि रोजगारीका अवसर सृजना गर्ने
खण्डकृत तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको आधारमा योजना र कार्यक्रमहरू तयार हुन नसक्नु ।	■ सबै वडाहरूमा खण्डकृत तथ्यांक अद्यावधिक गरी सोही आधारमा योजना तर्जुमा प्रक्रिया सम्पन्न गर्न समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने ।
स्थानीय स्रोत तथा लाभ र अवसरहरूमा लैङ्गिक तथा समावेशी पहुँच कम हुन सक्नु ।	■ योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन सम्बन्धमा अनुगमन तथा निर्देशन प्रणालीलाई नियमित र प्रभावकारी बनाई सुधारका पक्षहरू औल्याई कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित पक्षलाई सुभाव सहित निर्देशन गर्ने ।

३.७ कानुनी व्यवस्था तथा पुनरावलोकन

३.७.१. कानुनी व्यवस्थाको पालना तथा कार्यान्वयन

गौमुखी गाउँपालिकाद्वारा जारी गरिएको लैससास रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन र स्पष्ट कार्य निर्देशनका लागि लैससास कार्यान्वयन कार्यविधि र आवश्यकता अनुसार लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध रणनीति, कार्ययोजना वा निर्देशिकाहरू समेत निर्माण गरी लागु गरिनेछ । उक्त कार्यविधि तथा शाखागत रणनीति वा कार्ययोजना निर्माण गर्दा नेपालको संविधानमा व्यवस्था गरिएको लैङ्गिक समानता र महिलाको हक, स्थानीय सरकार संचालन ऐनमा व्यवस्था भएको लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरण सम्बन्धी प्रावधान र अन्तराष्ट्रिय महासन्धी, घोषणापत्रहरूमा उल्लेखित प्रावधानहरूलाई आधार मानिने छ।

३.७.२. नीतिको पुनरावलोकन तथा सुधार

गौमुखी गाउँपालिकाद्वारा जारी गरिएको लैससास रणनीति २०७८ लाई आवश्यकता अनुसार समसामयिक विषयहरूमा पुनरावलोकन गरी परिमार्जन वा सुधार गरिनेछ । लैससास रणनीति कार्यान्वयनको प्रभावकारिता, उपयुक्तता र उपादेयताको पक्षको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको आधारमा समिक्षा वा पुनरावलोकन गरी आवश्यकता अनुसार आवधिक रूपमा समसामयिक विषयहरूमा परिमार्जन एवं सुधार गरिने छ ।

परिच्छेद ४ एकल तथा समूह केन्द्रित छलफल तथा अन्तर्वार्ताका लागि चेकलिस्ट/प्रश्नावली लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति गौमुखी गाउँपालिका

१. एकल तथा समूह केन्द्रित छलफलको लागि :

१. संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन आदिले दिएको लैससास सम्बन्धित कामहरू गर्न आवश्यक ऐन, कानून, नीति, योजना, बजेट, संस्थागत संयन्त्र छु छैन ?
२. स्थानीय सरकारले केन्द्र तथा प्रदेश सरकार सँग लैससास सम्बन्धित काम गर्न कसरी समन्वय गरि राखेको छ ?
३. लैससासमूखी यो जना तथा बजेट निर्माण प्रक्रियामा महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, एकल महिला, किशोर किशोरी तथा अन्य पिछडिएका लक्षित वर्ग समुदायहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता, लाभ तथा परिणाममा समानता छु छैन ?
४. लैससास सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न आन्तरिक तथा बाह्य रूपमा विभिन्न सरकारी एवम् गैर सरकारी निकायहरूसँग साभेदारी तथा समन्वय कस्तो छ ?
५. स्थानीय तहमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूले लैससास कार्यान्वयन तथा मूलप्रवाहीकरणको लागि आवश्यक क्षमता विकास तथा सचेतिकरण छु छैन ? छैन भने यसलाई लैससासमूखी कसरी बनाउने ?
६. स्थानीय सरकारले कार्यान्वयन गर्ने सम्पूर्ण कार्यक्रम, आयोजना, परियोजना आदिको अनुगमन तथा मूल्यांकन विधि लैससासमूखी छु छैन ? छैन भने लैससासमूखी कसरी बनाउने ?

२. अन्तर्वार्ता (Key Informant Interview) का लागि :

क्र.स	समूह समस्याहरू	समस्याहरू	समाधान कसरी गर्ने ?
१.	महिलाका समस्या		
२.	दलितको समस्या		
३.	आदिवासी जनजातिको समस्या		
४.	जेष्ठ नागरिकको समस्या		
५.	किशोर किशोरीको समस्या		
६.	एकल महिला समस्या		
७.	एकल जेष्ठ पुरुषको समस्या		
८.	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको समस्या		
९.	पहुँच नपुगेका वस्ती		

१०.	अन्य समस्याहरू		
-----	----------------	--	--

३. विषय केन्द्रित छलफल (Focus Group Discussion) का लागि :

क्र.स	विषयबस्तु	समस्याहरू	समाधान कसरी गर्ने ?
१.	लैसासमूखी दृष्टिकोणबाट सामाजिक (शैक्षिक तथा मानव संसाधन, स्वास्थ्य तथा पोषण, खानेपानी सरसफाई, कला संस्कृति तथा भाषा, शान्ति सुरक्षा आदि) समस्या तथा समाधानका उपायहरू ।		
२.	२. लैसासमूखी दृष्टिकोणबाट आर्थिक तथा रोजगारीको समस्या तथा समाधानका उपायहरू ।		
३.	३. लैसासमूखी दृष्टिकोणबाट भौतिक पूर्वाधार विकास (यातायात, विद्युत, आवास तथा भवन, प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित विपत व्यवस्थापन आदि) सँग जोडिएकाहरू समस्या तथा समाधानका उपायहरू ।		
४.	४. लैसासमूखी दृष्टिकोणबाट राजनैतिक समस्या तथा समाधानका उपायहरू ।		
५.	५. अन्य समस्या तथा समाधानका उपायहरू .		

सन्दर्भ सामाग्री:

१. <https://gaumukhimun.gov.np/>गौमुखी- गाउँपालिकाको-आधिकारीक-वेभसाइड
२. <https://gaumukhimun.gov.np/act-law-directives> गौमुखी-गाउँपालिकाका ऐन, कानून तथा निर्देशिका
३. नेपालको संविधान, २०७२
४. स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४
५. राष्ट्रिय लैङ्गिक समानता नीति, २०७७
६. प्रदेश तथा स्थानीय तहका लागि लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट नमुना निर्देशिका २०७७